This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Slav 7556.37

Harvard College
Library

FROM THE FUND BEQUEATHED BY
Archibald Cary Coolidge
Class of 1887
PROFESSOR OF HISTORY
1908–1928
DIRECTOR OF THE UNIVERSITY LIBRARY
1910–1928

Po konfiskaci opravené vydání.

Kritika mladočeské politiky.

Píše

JUDr. František Joklík,
na Král. Vinohradech.

V Praze.
Nákladem spisovatelovým.
1899.

Slav 7556.37

HARVARD COLLEGE LIBRARY
FROM THE
ARCHIBALD CARY COOLIDGE
FUND
June 26, 1935

ÚVOD.

Vznáším obžalobu na stranu mladočeskou. Zvu ji na soud před národem. Vyzývám národ, aby zasedl na soudnou stolici nad stranou, které svěřil obstarávání svých zájmů veřejných a politických, zdali vede záležitosti tyto k jeho, národa, prospěchu. Codex, dle kterého národ o tom souditi má, budiž zdravý politický a národní jeho smysl.

Avšak, zeptáte se, kdo mi dal právo, zahrávati si na samozvaného státního zástupce a vznášeti obžalobu na zástupce národa, jenž tyto své zástupce volbou jejich svou důvěrou byl poctil? Národ jest klidný, ergo jest spokojen. Kdo má právo rušiti klid a burcovati národ z jeho spokojenosti?

Nicméně osobuji si právo, činiti jak činím. Právo to mám jednak již jako příslušník našeho národa, o jehožto zájmy se starati jest jednoho každého nejen právem, ale i povinností. Kdo pokládá zájmy národní za ohrožené, má právo, zdvihnouti varovný hlas a volati po nápravě, po případě radou pomáhati. Domnívám se však míti právo k svému vystoupení i pro svou účast v životě politickém, která, byť by většinou jen theoretická byla, nicméně už i prakticky ve prospěch národních zájmů osvědčiti se příležitost měla a jak se domnívám, nikoli k hanbě národu se osvědčila. Nechce-li přes to někdo mou příslušnost k přítomnému vystoupení uznat, pak appelluji na národ sám, aby rozhodl, přizná-li mi tu příslušnost nebo nepřizná-li. Přizná-li ji, pak je v můj prospěch rozhodnuto; nepřizná-li ji, pak ať na soudnou stolici, na kterou ho volám, nezasedne a věc bude odbyta.

V následujícím vznáším, jak jsem shora pověděl, obžalobu na stranu mladočeskou; obstarávám úlohu žalobce, hájení musím přenechat straně samé. Ne-

osobuji si však nikterak soud, nejméně soud nějaký neomylný. K souzení vyzývám národ; a podobně vyzývám stranu mladočeskou, kterou před tento soud poháním, k hájení sebe. Pokud strana se neobhájí, ať národ nerozhoduje, leč chtěl-li by užiti pravidla: qui tacet, consentit. Soud, který vyvolávám, bude nejlepší a nejsprávnější, bude-li co nejabstraktnější neboli úplně věcný a čistě akademický: Abstraktní bytostí je tu soudce, to jest národ; abstraktní bytost jest obžalovanou, to jest politická strana; obžaloba pak ovšem abstraktní býti nemůže, ale může býti věcnou opírající se o holé skutečnosti a co nejméně kritisující; žádám, aby i k osobě žalobcově co nejabstraktněji hleděno bylo; toho je dvojnásob třeba, neboť žalování a obviňování jest řemeslem odiosním, platí o něm totéž, co o zradě; kdyby i žaloba byla milou a příjemnou, osoba žalobcova takovou nikdy není.

Bohužel u nás v českém národě smysl pro věcný boj, zdá se, že úplně vymizel; a přece nemůže dobré věci nic více škoditi než boj osobní. Byť třeba výhoda okamžitá byla na straně boje osobního, výhodou tou nezíská nikoliv věc, za kterou se bojuje, nýbrž právě jen osoba bojovníkova. Trvalé vítězství připadnouti může jen v boji věcném. Proto boj věcný nepoměrně vysoko stojí nad bojem osobním.

Boj osobní svědčí o nezralosti politické, společenské a soudnické; boj osobní je dětinský a odiosní zároveň; boj osobní vede se nutně s náruživostí a vyvolává náruživost s druhé strany; boj osobní je pro publikum na boji účast beroucím snad pikantnější, ale oč je pikantnější, o to má kratší a menší úspěch; poněvadž boj ten je výrazem nezřízeného mnohdy osobního záští, musí se konečně obecenstvu omrzeti; jest horší než zápas gladiátorů v aréně; při zápase tomto ví publikum, dívající se naň, že není podkladem jeho skutečná nenávist a zášť, že se vede jen na obveselení diváků, a přece, i kdyby zápas ten byl sebe zajímavějším, obecenstvu sebe větší rozkoš způsoboval, gladiatory publikum přece povrhuje; oč více tedy musí pohrdati zápasníky takovými, kteří se neostýchají, osobní nepřátelství svá na oči veřejnosti vytahovati a před touto zbraněmi méně sice krvavými, ale mravně ještě nešlechetnějšími se potírati. I kdyby se podařilo jednomu ze zápasníků, v tom boji osobním vydobyti si vavřínů nějakých, vavříny ty nad to, že by cena jejich nebyla ani

dost málo trvalou, nebyly by ani čestné. Pěstování boje osobního, ať již se strany jedné nebo s obou, není nikdy známkou pravdy a práva; neboť pravda a právo zakládají se a opírají se o skutečnosti a o důvody a tyto také úplně stačí k dokázání oněch. Pravda a právo soudí se před forum rozumu; před tímto však nadávky, urážky, pomluvy, intriky, denunciace, falešnosti a podobné zbraně v boji osobním oblíbené jako důvody neplatí; právě tak jako neplatí t. z. argumenty z ulice. Kdo tedy pokládá za potřebné utíkati se ve své při k boji osobnímu, ten doznává, že se mu patrně důvodů věcných nedostává a že ten nedostatek nahraditi chce pokálením a znechucením osoby svého protivníka u soudce, u kterého chce vzbuditi proti tomuto nepříznivé mínění, zášť a předpojatost a vyvolati takto příznivé vyřízení pro sebe. Ale soudce, který do svého rozhodnutí míchá motivy záští a který soudí dle předpojatého mínění, není soudcem nestranným a spravedlivým.

Takové bývají soudy pouliční a demagogické. Boj věcný ale opírá se o důvody a soudí dle logiky. A známo, že jen tam, kde je logika, jest i právo. Neboť právo a pravda jsou jen jedny a logika je prostředkem, která odpory s tou jediností a jednotností pravdy a práva nesrovnatelná odkrývá.

Naše česká společnost a zvláště společnost politická více než která jiná měla by si slov hořejších všimnouti a zapamatovati. Sotva kde boje osobní s takovou vášnivostí zuřívají jako v našem českém táboře.

Vyhýbat se co nejúzkostlivěji osobnímu boji, bude i mým úkolem při následující obžalobě. Bude-li snad přece třeba dotknouti se někde osobností, prosím již z předu, aby mi to bylo prominuto; stane se to jen v zájmu věci, k dotvrzení nějakého tvrzení věcného a stane se to co nejšetrněji.

Stručné dějiny vývoje strany mladočeské.

Strana mladočeská vznikla u protivě k straně staročeské, když se zdálo, že passivní neboli abstinenční politika této na říšské radě a mnohdy i na českém sněmu provozovaná, aniž by národu positivní nějaké viditelné úspěchy přinášela, povede k úplné strnulosti politické národa českého, že ukolébá tento v spánek nebo snad dokonce v mrtvost politickou. Tehdy Mladočeši tlačili k činnému účastenství národa v životě politickém. Rozdíl jejich od strany staročeské nebyl z počátku ani tak rázu zásadného, jako pouze taktického. Počet jejich byl z počátku velice skrovný. To bylo v letech sedmdesátých. Když pak Staročeši svou abstinenční politiku opustili, musily ovšem vyjíti na jevo i zásadné protivy obou stran; tyto z počátku jevily se toliko v poměru obou stran k šlechtickým konservativcům (neboli k „feudální šlechtě"), ve smyslu našich volebních řádů mluveno k velkostatkářské skupině zastupitelské. Kdežto Staročeši pěstovali úzký svazek s tou konservativní šlechtou českou a mnohdy směr politiky dle přání, náhledů, zásad a taktiky této zařizovali, vzpírali se Mladočeši pro svůj svobodomyslný neboli liberální programm veškerému spojenectví s tou šlechtou, které — kromě konservativního jejího programmu — nedostatek vlasteneckého citu vytýkali. Postupný vývoj čím dále tím více poskytoval Mladočechům příležitost, rozvíjeti svůj svobodomyslný programm a potírati konservativní opportunistickou politiku staročeskou a feudální.

Avšak důvěra ve Staročechy a hlavně ve vůdce těchže byla pevně zakořeněna v národě českém; jen pomalu postupovali a nabývali půdy Mladočeši, ačkoliv neprospěšnost „drobečkové" politiky staročeské bila do očí. Tu jedna událost rázem povznesla význam strany mladočeské a učinila ji takřka přes noc velkou, stranou vedoucí a skoro jedinou stranou národa českého. Ta událost byly vídeňské

punktace z roku 1890. Tento osudný omyl politický a národní stál Staročechy život. Způsobem v dějinách politických zřídka kdy vídaným téměř přes noc zmizela strana ta poražena byvši při prvních a všech následujících volbách, z politického dějiště a jen trosky její dnes sem a tam aktivní činnost ještě v politickém životě kommunálním rozvinují. Jen na Moravě podařilo se straně staročeské udržeti se poněkud déle při vesle. Štěstí, které Mladočechům přálo, bylo neobyčejné. Zdali to přílišné štěstí nebylo zároveň záhubou jejich? Uvidíme, co strana za těch necelých 10 let svého neobmezeného panství prodělala a kde se dnes na konci octla.

Mladočeši počíti musili dráhu svou (jinak než svého času Staročeši při vstoupení do říšské rady) opposicí, totiž opposicí proti vládě, jelikož byli zvoleni na základě programmu protipunktačního a vláda na provedení punktací houževnatě stála. Poraziti punktace stůj co stůj bylo první úlohou Mladočechů. Poněvadž ale to bylo programmem čistě negativním, bylo třeba i něco positivního k němu přičiniti a tím učiněno bylo státní právo, tentýž prostředek, o který svého času Staročeši opírali mravní sílu své abstinenční politiky. Jako strana opposiční měli Mladočeši rozhodně výhody všech opposicí na své straně, které výhody jsou ovšem po výtce rázu mravního jako náhrada za úbytek hmotné moci, které se ovšem za normalních poměrů žádná opposice netěší. Jako straně opposiční bylo jim snadno možno býti důslednými, protože nebyli žádnými ohledy k vládě vázáni a zdržováni v provádění a propagování svého programmu; za to měli také mravní souhlas národa na své straně.

K bodům programmu mladočeského, o kterých již stala se zmínka, totiž potírání punktací a rozvinutí praporu státoprávního, přidružil se brzo třetí: požadavek všebecného hlasovacího práva. Podivno dosti, že kdežto v obou prvních bodech byli Mladočeši v nejpříkřejší protivě proti vládě, v tomto třetím kuse byla shoda mezi nimi a připravovalo se snad i sblížení, když vláda Taaffeova podala návrh volební opravy na základě všeobecného práva hlasovaciho (ač ne rovného a přímého). Avšak tak radikální proměnu nemohly zpátečnické strany rakouské — mezi nimi v první řadě liberální Němci — stráviti a volební reforma stala se pro vládu Taafeovu tím, čím punktace pro stranu staročeskou. Vláda Taaffeova zmizela z obzoru politického a uči-

nila místo t. zv. koalici. Poměr strany mladočeské k této nové vládě byl ovšem od počátku dán. Vždyť koalice vznikla následkem odchylného stanoviska velkých stran »stát udržujících«, jak ve své ješitnosti strany koalični samy sebe zvaly v otázce všeobecného volebního práva od stanoviska vlády padlé, která v té příčině — podivno dosti — byla s Mladočechy za jedno. Mladočeši tedy naproti vládě koaliční musili býti v opposici ještě více, než proti vládě Taaffeově. A přes toto opposiční stanovisko byl čas koalice dobou největší kulminace a největšího lesku strany této. Bylať ona svým opposičním stanoviskem donucena k důslednosti, ke skutečnému hájení a provádění svých zásad a svého programmu v životě politickém. Mravní boj proti koalici, ač tato číselně měla nepoměrnou převahu, nebyl ovšem těžký, neboť koalice složená ze živlů naprosto různorodých, nesrovnatelných, protichůdných, ze stoupenců politiky liberální právě tak jako z konservativců, z pokrokářů jako ze zpátečníků, ze svobodomyslných jako z klerikálů, z Němců i ze Slovanů, měla zárodek smrti při samém vzniku svém v sobě. Jsouc si vědoma své vnitřní, mravní a programmové slabosti prohlásila vláda koaliční odstavení všech politických otázek (až do skončení volební reformy prý). Pro politiku mladočeskou byla v tom ta výhoda, že odstaveny byly i punktace; koalice ostýchala se, vložiti prsty své do této bolavé rány v těle českého národa. Avšak tlak poměrů byl silnější, než úzkostlivé programmy vládní; ty odstavené otázky politické hlásily se samy sebou; volební reforma nečinila pokroků a koalice klopýtla po půldruhaleté nad míru bledé slávě přes nepatrnou položku celjského gymnasia slovinského a shroutila se sama v sebe. Pád vlády koaliční byl však zároveň pádem výše a důslednosti strany mladočeské. Skutečně tato jen své důslednosti, to jest shodě skutků svých s programem svým měla co děkovati za svou tehdejší moc a slávu; jako vůbec jen strany zásadné a programm svůj pevně, odhodlaně a důsledně provádějící váhu nějakou nejen mravní, ale i praktickou mají, kdežto strany bezzásadné při životě udržeti se nemohou. Zajisté za koalice mohla strana mladočeská při všech zjevech politických, na schůzích, v resolucích, manifestech, projevech a podobnými prostředky, kterými národ při neustálé čilosti politické udržovala, hlásati programm státoprávní (ač bohužel pojem státního práva opomenula konkretně definovat) a federalistický, neboť byla tehdy v opposici proti centra-

lismu; mohla a musila hlásati programm autonomistický, neboť byla v protivě k ústaváctví; hájila programm osvětový a pokrokový, protože byla v opposici k živlům reakcionářským a konservativním; byla v pravdě svobodomyslnou, hájíc svobody ústavní proti samým tvůrcům a dle slova přívržencům, ve skutečnosti ale zrádcům té naší ústavní svobody a přivádějíc takto politiku těchto ad absurdum; musela býti demokratickou, neboť v táboře odpůrců jejich byli živlové feudální, aristokratičtí atd.; mohla se vydávati i za stranu sociálního pokroku, neboť v koalici nalezala se plutokracie; musela hájiti všeobecné hlasovací právo, neboť vláda byla odpůrkyní téhož; punktace byly ovšem odstaveny, ale kdyby nebyly bývaly, byla by strana musila přísně zastávati své stanovisko národní protipunktační, poněvadž tomuto děkovala vzrůst a vzmach svůj. Jaký to vzácný a krásný řetěz důslednosti skovaný prostou nutností politické logiky!

Ovšem za koalice mohl řetěz ten držeti, neboť strana nebyla ve své důslednosti obmezována ani ohledy k vládě, vůči které byla v opposici, ani ohledy ke svým politickým spojencům, kteří většinou stáli na půdě téhož programmu pokrokového a v pravdě liberálního a kteří jen momenty národními a smýšlením národním různili se od Mladočechů, což ale tehdy bylo bez významu, protože moudrostí koaliční vlády otázky »politické«, kterými míněny byly ovšem vlastně národnostní, byly odstaveny.

Co se stalo ze strany mladočeské a z důsledného provádění jejího programmu, když přešla do tábora vládního? Z přítomného pojednání to vysvitne.

Koalice příležitostná (nikoliv na nějaké vnitřní nutnosti zbudovaná) padla a přišlo intermezzo Kielmanseggovo. Ačkoliv toto bylo jen pokračováním koalice bez odstavených hlav a vůdců této, počala se již za tohoto čistě úřednického ministeria důslednost a energie mladočeské strany, která za koalice se byla až k obstrukci proti berní reformě vzmohla, davši takto první příklad použití tohoto nebezpečného prostředku parlamentární taktiky, povážlivě viklati. Obstrukce byla odstavena a počala prorada národních práv a zájmů schválením naskrz německého, z německé říše opsaného, duchem pruským prodchnutého a centralistického civilního processu, ač by důrazným vystoupením

pro zákonodárství zemské bylo se v něm dalo leccos vytlouci.

Přišla vláda hr. Badeniho. Málo kdy (snad ani za Hohenwarta ne) byla politická konstellace pro náš národ výhodnější, než při nastoupení tohoto polského hraběte. Němci mezi sebou rozeštvaní, na množství frakcí roztříštění, falanx staré spojené německé levice dle počtu vždy ještě $^1/_3$ celé sněmovny tvořící v úplném rozkladu, ustavičným odštěpováním členů se seslabující a v jinaké skupiny se drobící, nacionálové v boji proti liberálům, liberálové v boji proti konservativcům a klerikálům německým, antisemité liberálům v Dol. Rakousích půdu podrývajíce, všichni Němci v zuřivém boji mezi sebou; k tomu volební reforma jako politická nezbytnost na obzoru, která každým způsobem německou nepoměrnou početnou sílu v parlamentě seslabiti musela; šéf vlády našim tužbám buď přímo nakloněn anebo alespoň ne nepřátelsky a odmítavě proti nim se stavící; vedoucí politika česká mravně svěží, co do hodnoty své i u odpůrců uznávaná a následkem vítězného zakončení boje s koalicí k dalšímu zápasu posilněná. Jak jsme mohli kořistit z té výhodné situace, kdyby bylo bývalo rukou schopných, aby z ní náležitě těžily! Českého státního práva jsme se ovšem tehdy rázem domoci nemohli, to jest pravda, k tomu byla půda ještě příliš málo pro nás připravena, rozklad u Němců se počínající nebyl ještě v dostatečné míře dovršen. A politické vedení naše bylo skutečně dosti střízlivým, že v ten politický zázrak, jako bychom rázem všeho, co jest naším přáním, dobyti mohli, nevěřilo; proto byla se strany jeho prohlašována politika etappová. Ale kdyby se jen ta politika byla rozumně prováděla a stopovala! Ale už ve způsobu, jakým se započala etappová politika provádět, prozradila se nedostatečnost politiky mladočeské. Osudné slovo se tu vtírá do péra, slovo: jazyková nařízení. V nedočkavosti své, aby politikové čeští po posavadních svých pouze negativních úspěších ihned mohli se vykázati co největší positivní vymožeností nějakou, smluvili se s vládou přes hlavy Němců (tak aspoň tito tvrdí) na jazykových nařízeních. Vědouce dobře, že celého státního práva okamžikem a rázem nedobudou, chtěli přece na ráz shrábnout vymoženost, kterou sami poslanci mladočeští (dr. Pacák) prohlašovali za celých 45% toho státního práva; to je přece trochu příliš veliká etappa! K takové etappě jetřeba hodného skoku, ku kterému síly mladočeské nedosta

čily. S 45% jako počátkem se ettapová, to jest povlovná, rozumně a opatrně krok za krokem jdoucí politika nedělá! To se stejně už mohlo sáhnout po celém státním právu a výsledek nebyl by o mnoho jiný býval.

Co se stalo po vydání těch nařízení, bude ještě ve všeobecné paměti. Jazyková nařízení jsou pro stranu mladočeskou to, co pro staročeskou byly punktace; a je zajímavo, že postup potitiky Mladočechy čím dále tím více k punktacím tlačí a stalo se, že jeden předák jejich (dr. Škarda) posléze na sněmu českém předlohu (o zřízení nových a ohraničení starých krajských soudů v Čechách) zřejmě punktační k přijetí doporučoval; též to není bez zajímavosti a pikantnosti, že všecky byvalé žurnalistické zápasy staro- a mladočeské pominuly a že staročeská žurnalistika zastává se politiky mladočeské dnes s mnohem větším zápalem, než vlastní žurnalistika strany, která následkem řetězu nedůsledností, kde politika ta se octla, je tak v úzkých, že neví kudy kam; staročeská žurnalistika dnes může ovšem hájit s větší důsledností věc mladočeskou, než tato strana sama by to mohla.

Mezi punktacemi a jazykovými nařízeními je jen ten rozdíl, že punktace odklidil národ, jazyková nařízení však, když ne docela odklidil, tak silně oklestil křik a furor německý, nepřejnost pozdějších vlád a neochota nebo zjevná zpupnost německého úřadnictva u provádění jich; pak, že punktace smetly Staročechy s povrchu, jazyková nařízení ale smetla prozatím jen vládu hr. Badeniho. Němci vrhli se do nejdivočejší obstrukce, zastavili státní stroj, donutili naše poslance autonomistické a federalistické, že se stali obhájci onoho centralismu cislajtánského, který tolik vždy nenáviděli, proti vlastním původcům a tvůrcům téhož, bortícím své dílo ve své slepé zběsilosti.

Obstrukce německá vítězila, hrabě Badeni padl, nástupce jeho Gautsch byl povolán jen k tomu, aby nařízení jazyková oklestil, na nich změny ve prospěch německého stanoviska (punktačního) provedl, německým byrokratům zpupným ukázal, že vláda před terrorismem německým couvá, tedy i jim smělosti k beztrestnému opovrhování novými jazykovými předpisy dodal (budiž jen uváženo, že vrchní soud zem. v Brně podnes nechce uznat platnost češtiny ve vnitřní službě v nejdůležitějších oborech!) a pak odstoupil. Přišel hr. Thun a Mladočeši byli odsouzeni dělati mu lokajské služby, témuž hraběti Thunovi, proti kterému za koa-

lice, když byl na křesle místodržitelském v Čechách, vedli boj na život a na smrt a kterého se jim tehdy konečně podařilo s takovým povykem se stolce místodržitelského svrhnout. Mladočeská politika octla se dnes tam, odkud východ svůj vzala; u punktací. Ne bez zrnka pravdy nazýváni byli Mladočeši již při počátku vlády hr. Badenia vtipně »mladými Staročechy«.

Jest ten úpadek mladočeské strany snad jen jedním symptomem nebo úkazem všeobecné dekadence liberalismu, kterou dnes zažíváme? O tom by se dalo mnoho povědět, ale potřebí již přikročiti k vypsání toho, co je vlastním úkolem tohoto spisku.

I. Pokleslost mladočeské strany.

1. Nedostatek mužů.

Přede vším ostatním sluší straně mladočeské vytknout, že se jí nedostává vynikajících mužů, hlavně žádných karakterů a talentů. Prostředních hlav má sice dosti, i umění řečnické je dostatečně zastoupeno, členové strany jsou snad ve svém povolání osvědčenými odborníky, ale to všecko nedělá ještě velké politiky nebo znamenité státníky. Strana nemá žádného vůdce, který by jako takový všeobecným soudem lidu uznáván byl: jednomu nedostává se k této funkci potřebné nezištnosti, druhému potřebného talentu a smyslu státnického, třetímu potřebné seriosnosti a všem nedostává se hlavní podmínky vůdcovství, neoblomné důslednosti, která je zároveň nejpodstatnější známkou karakteru. Co se týče hlav, vůdců, mužů a státníků, byla strana staročeská, jak se musí uznat, zcela jinak a lépe opatřena. Takový nedostatek mužů nepociťuje se snad za dob normálních, klidných, kdy tok politického života béře se obyčejným proudem a kdy směr politiky jest stranám předepsán tlakem a silou okolností s takovou určitostí a nutností, že od něho odbočiti ani nelze. Nedostatek ten však stane se citelným v kritických okamžicích, kde politika je na rozcestí, kdy se neví, kudy kam, kdy není jasno, kterým směrem nejlépe se bráti a kdy zapotřebí jest, aby vůdcové silou důvěry, kterou národ k nim má, tento dovedli strhnouti s sebou na dráhu, pro kterou se rozhodli, třeba by tato byla trnitá, třeba by nevyhovovala choutkám širokých mass po okamžitém zisku a do očí bijícím prospěchu. Ten nedostatek mužů nebyl straně mladočeské na závadu v době koalice; za koalice byla jen jediná politika česká možná, politika opposice a tu postačil k vedení strany úplně instinkt poli-

tický, jaký i nejprostřednější hlavě neschází. Ovšem ale ten nedostatek okamžitě vyplynul na povrch, jakmile nastala kritická situace pro politiku českou při nastoupení hr. Badeniho. A ten nedostatek zavinil, že strana strhla národ na dráhu dle mého náhledu nesprávnou, na které strana mladočeská sama nemálo se kompromitovala a o svou reputaci se připravila.

Vytýkám-li straně nedostatek hlav, je těžko se spokojit s tímto všeobecným tvrzením, které by za pouhé nedoložené povšechné napadání prohlášeno býti mohlo; když ale přistoupím k doložení toho tvrzení a ku konkrétní karakteristice jednotlivých mužů strany, kterým se v této nějaké vynikající role dostává, vydávám se v nebezpečí, že se mi namítne, že jsem v úvodě zatratil veškerý osobní boj a že jsem slíbil, tohoto se vystříhati, že však ale teď v té karakteristice jej podnikám; neboť karakteristika ta nemůže býti jinou, než osobní. Tímto úskalím ovšem velice nesnadno je proplouti a proto budu si co nejvíce pospíšiti v podání některých karakteristik a obmezím se na nejnutnější.

Ten, kdo za nejčelnější hlavu politickou ve straně se pokládá, advokát povoláním, je sice skvostným řečníkem; dar řeči je mu v neobyčejné míře dán; ale toto umění nečiní ještě státníka; povolání toho muže tlačí ho samo sebou jednak v politice k směrům opportunistickým a utilitárním, které dokonce ne vždy k bezpečnému úspěchu vedou, jednak v životě mimopolitickém ho svádí k využitkování vynikajícího politického postavení jeho pro účely nepolitické a vydává ho útokům a podezříváním, které snad přesně odůvodniti, ale také popříti nelze, které ale reputaci škoditi mohou, to tím spíše, any podpírány bývají skutky ze života předparlamentárního onoho muže na světlo vytahovanými.

Druhý hlavní řečník strany náleží už k politickým veteránům a dnes již jen jako parádní řečník vystupuje. Tomuto muži schází, aby hlavou a vůdcem býti mohl, potřebná dávka statečnosti, upřímnosti a pravdivosti. Neobyčejným darem řečnickým dovede sice každého okouzliti; dovedl si až do dneška zachovati popularitu, po které srdce jeho snad až příliš práhne; k tomu přispělo jeho umění, udeřiti vždy na strunu nejradikalnější, dělati vždy nespokojence, avšak to jen tam, kde bezpečí bylo zaručeno a dále na úkor důslednosti. Proto vystupování toho muže má příliš ráz theatrální, je příliš málo skutky ně-

jakými podporováno, liší se příliš nápadně od života zákulisního, prozrazuje příliš málo pevné a odhodlané opravdovosti a seriosnosti, než aby podkladem vůdcovství býti mohlo; ani obyčejné effektní prorocky škarohlídné zakončení řečí toho muže nebývá výronem státnické prozíravosti jeho, nýbrž sluší ji přičísti na účet celé povahy jeho více k samolibosti než k sebevědomí se klonící. Nikdo mi asi nepopře, že muž právě popsaný má méně státnických vlastností než zemřelý jeho bratr, který též vůdčí úlohu ve straně mladočeské hrál.

Jiný člen mladočeské strany, o kterém třeba se zmíniti, ministr financí právě padlého kabinetu, býval, jak známo, napřed Staročechem (aspoň započal svou karieru co člen staročeského klubu), pak byl realistou, a jako takový zvolen do říšské rady. Když spojenectví realistů s Mladočechy vzalo za své, zůstal při Mladočeších, vyznačoval se ale vždy dávkou větší umírněnosti, taktické opatrnosti a i jakési diplomatické povznešenosti; to mu vyneslo konečně křeslo ministerské. Ale, jak známo, aby kdo v Rakousku křeslo ministerské zaujímal, k tomu velkého státnického umění zapotřebí není a padlý právě ministr financí, ač třeba byl dobrým ressortistou, finančním odborníkem, ano i dobrým rakouským (ale jen rakouským) ministrem financí, obětoval příliš mnoho, než aby velkým státníkem zváti se mohl; aby se stal ministrem financí, musel obětovati důslednost svého přesvědčení; jako státoprávník, jako muž, který co poslanec podal státoprávní ohražení, seděl v cislajtánském, centralistickém, poloústaváckém ministerstvu; jako svobodomyslník byl nucen vládnouti odiosním § 14. ústavy a dekretovati jím dokonce nepopulární daně; byl nucen dáti si od protivníků svých každou chvíli citovati vlastní dřívější slova a vlastní spisy své jsoucí v nejpříkřejším odporu s jeho skutky; jako národní vlastenec český byl nucen věci a prospěchy české v ústředním rozpočtu cislajtánském ignorovati, tak že hůře opatřeny byly než za koalice a k nápravě financí zemských ničeho nepodnikati. Tento muž to byl, který první prohlásil z poslaneckého křesla svého mladočeskou politiku etappovou; posuzuje-li se prozíravost politická, která nezbytně k vlastnostem státníka náleží, dle výsledků, pak ať o ni každý dle výsledků té etappové politiky, která jazykovými nařízeními začala a těmito, nebo vlastně couvnutím v nich téměř i skončila, sám soudí. Ostatek nechci zapírat,

že úmysly kritisovaného právě muže pro národ byly nejlepší a přičítám mu i celou zásluhu zřízení české techniky v Brně.

Té etappové politice, kterou ponejprv právě padlý ministr financí z křesla poslaneckého prohlašoval, jal se připravovati půdu zemřelý již vídeňský redaktor Národních Listů. Tento muž byl sice výtečným žurnalistou, ale nic více; diplomatické umění jeho, které navazovalo nitky dorozumění mezi vládou Badeniovou a mezi stranou mladočeskou vedlo sice k okamžitému úspěchu, ale konečným výsledkem té politické akce je úplné ztroskotání mladočeské politiky vůbec a etappové zvlášť. Muž ten tedy nijaký prozíravý důmysl státnický neprozradil a zemřel právě v čas, aby tu popularitu, které aspoň jako žurnalista se těšil, zachránil. Nad míru zajímavě byl by se musel dále utvářet politický vývoj toho muže, kdyby byl déle žil.

Onen člen mladočeské strany pak, který tu proslulou etappovou politiku konkrétním obsahem přiodívati se jal, vlastně první a zároveň skoro poslední etappu, totiž etappu jazykového uspořádání poměrů českých a moravských, doznal svými jazykovými nařízeními, za jichžto autora všeobecně bývá prohlašován, úplného fiaska a jest odsouzen k tomu, aby se dělil s oběma před ním vypočtenými soudruhy o nezdar nebo původcovství nezdaru nynější české politiky. Týž ostatek nikdy — budiž to k jeho chvále řečeno — po nějakém čelnějším místě a postavení v politické aréně se nepachtil.

Předseda klubu mladočeského jest právě jen předsedou nominálním. Řízení politiky mladočeské aspoň v jeho rukou nespočívá. Vyznačuje se více ctnostmi společenskými, uhlazeností mravů a koncilicentností v chování, což ho činí zvláště spůsobilým k úkolům representačním a diplomatickým, avšak rázu velikého státníka mu nedodává. Ostatek jest tento muž povoláním svým lékařem a snad se mu nedostává základového theoretického prohloubání umění politického.

Místo relativně nejvíce vynikající byl bych přiznal bývalému českému místopředsedovi říšské rady, kdyby týž nebyl se spůsobem sotva již napravitelným kompromittoval právě ve své funkci předsednické prováděním pověstné t. zv. lex (vlastně pseudolex) Falkenhayn, t. j. vyváděním poslanců ze sněmovny pomocí policajtů, o čemž budu míti příležitost ještě šíře se zmínit. Nižádné ohledy, ani ohledy vděčnosti k největšímu příteli, ani největší obětavost ve službách pří-

tele nějakého, a nejméně, když tím přítelem je vláda, ani nejnezištnější služba ve věcech strany nemohou ospravedlniti takové radikální prohřešení se na základním právu immunity poslanecké, jaké se dělo v bouřlivé ony dny listopadové ve vídeňské sněmovně poslanecké prováděním té lex Falkenhayn. Podnes nemohu pochopit, kterak zdravý takt tohoto poslance, který ostatek je bez výtky, neodvrátil téhož od onoho počínání, které ho musilo učiniti nemožným i kdyby pak docela klidné a normální poměry byly nastaly a které se mu až do smrti jeho bude moci vytýkati; že ho neodvrátil jeho takt od té osudné služby vládě prokazované, třeba by tehdy jeho odpor byl přivodil mu okamžitou nepopulárnosť a výčitky nesolidárnosti, nepevnosti, ústupnosti a pod. Přesvědčení musí jíti nade vše a s konstitucionelním přesvědčením srovnati se nedá, provozovati na spoluposlancích policejní násilí a kdyby to byli i revoltující, obstrukční Němci. Takové jednání zahrnuje v sobě odpor a kdo se obětuje pro odpor, neobětuje se pro dobrou věc; nebo tam, kde je odpor, není logika a jen kde je logika, je i právo. Proti revoltujícím poslancům třeba užiti jiných zbraní, než policejního násilí, chce-li se proti nim zakročiti. U nás ale parlamentních prostředků proti revoluci poslanců nebylo a podnes není a t. zv. lex Falkenhayn je nestvořila, protože se zákonem, správněji řečeno usnešením nestala a od vlastních svých původců po pádu Badeniově desavuována býti musela, čímž byli desavuováni i ti, kdo ten lžizákon prováděli. Nejméně pak náleželo poslanci mladočeskému, tedy dle programmu strany odpůrci centralismu hájiti to německé liberalistické ústavní zřízení centrální, když sami původcové jeho je lámali a bortili. A kdyby i vláda sebe vřeleji byla chtěla tu centralistickou ústavu obhájit — stranám politickým, i když jsou ve spojení s vládou, musí jíti nade vše programm jejich a důslednost; strana, která tuto obětuje přízni vládní, nachází se na zcestí. Což kdyby podobným spůsobem bylo dalo předsednictvo v památné schůzi českého sněmu dne 17. května 1893 policií vyváděti bouřící české poslance! — Škoda, že nejčelnější ten muž mladočeské strany svým neprozřetelným propůjčením se k službám odporem politické logičnosti trpícím sám na dohlednou dobu z vynikajícího postavení v politickém dějišti se odstavil.

Hůře ještě jest se zástupci mladočeskými na Moravě. Tam není dokonce už žádné vynikající hlavy politické, totiž

hlavy nad průměrné niveau vynikající. Muž, který se vydává a od mnohých i pokládán jest za „vůdce lidu moravského“, nepochází rodem ani z toho lidu. Ostatek nelze o něm nic jiného říci, než že je snad dobrým advokátem, vtipným řečníkem a že se pokládá za brillantního obhájce v trestních věcech — ale to vše, jak jsem měl už příležitost povědět, nečiní ještě dobrého politika a státnickou hlavu, obzvlášť je-li s tím spojena přílišná dávka utilitářské nedůslednosti.

Co mně zbývá ještě o osobách nynějšího politického zastupitelstva říci? Přiznávám, že jsou mezi poslanci někteří odborníci na slovo vzatí, ale ti se mohou uplatniti jen jako generálové třetího řádu; slovo jejich váží snad v odboru jejich, ač i tu jsou namnoze mezi sebou v hádkách, ale širokého rozhledu politického se jim nedostává, právě tak jako těm generálům druhého řádu, ze kterých jsem teď nejhlavnější vypočetl. Generála prvního řádu pak, jak jsem již podotekl, strana nemá, to jest vůdce ode všech uznaného, státnickou hlavu, která by stejně dovedla ovládat minulost, přítomnost a budoucnost a která by byla s to, převážným vlivem své individuality a následkem důvěry celého národa nebo alespoň důvěry dotčené strany národní v její osobě koncentrované politiku českou říditi, voditi a ovládati, podobně jak to za časů staročeského panství Dr Rieger činil.

A co říci o nižším řádu poslanců nynějších, o zjevech takových, které dají se přemluviti, aby jména svá propůjčili na podpisy k fingovanému autorství servilních brožurek o bosenských poměrech, sepsaných na ostudu politice mladočeské, na ostudu programu mladočeskému o vzájemnosti slovanské a na ostudu politické počestnosti vůbec; brožurky, jejichž obsah dotčení poslancové před podpisem ani neznali, tak že se konečně nátlakem veřejného mínění viděli donuceni, je desavuovat, popírat a podpisy své odvolávat. Jak se může něco takového v seriosní straně politické díti, trpěti a nepokáraným nechati, je nepochopitelno.

Karakteristickým je též, že když nynější purkmistr pražský odstoupil od předsednictví výkonného výboru strany mladočeské, nenašel se na to místo jiný kandidát, než nynější předseda, jinak docela homo novus.

Celkem lze mužstvo i generály strany mladočeské stručně karakterisovati takto: více utilitarismu než nezištnosti; více theatrálnosti než seriosnosti, upřímnosti a opravdovosti; více úzkoprsosti a obmezeného místního, territoriálního patriotismu, než širokého politického rozhledu; více

servilního přisluhování než energie, statečnosti a neohebné šíje; více nedůslednosti, než pevnosti karakteru; více prostřednosti, než vynikajícího talentu.

Co jsou příčiny toho popsaného smutného zjevu, nedostatku mužů? Mohou býti tyto: Buďto v národě českém vynikajících politiků více není a se nerodí; anebo je sice takových, avšak politické vedení strany nebo národ sám nemá důstatek schopnosti, aby je dovedl rozpoznati a na povrch života vyzdvihnouti; anebo mužové takoví jsou — ač poznáni — úmyslně odstrkováni; anebo konečně titíž sami úmyslně straní se života veřejného a politického z jakýchkoliv příčin.

Vedlo by mne příliš daleko, kdybych chtěl vyšetřovati, která z uvedených tuto příčin u nás platí; ponechám každému, aby o věci sám trochu přemýšlel a otázku hořejší zodpověděti se snažil.

Při celé té zbědovanosti jest největším štěstím Mladočechů, že v táboře našich odpůrců, hlavně Němců, v osobním ohledu vypadá to ještě hůře; kdyby tomu tak nebylo, kdož ví, v jakých koncích by už česká politika byla; ale útěcha taková, že můj odpůrce je ještě horší, než já, jest, jak mi každý přizná, přece trochu problematická, relativní, málo čestná, a — negativní.

2. Mladočeský servilism.

Nebylo mnoho třeba a neuplynulo mnoho času od doby nejtužší opposice a Mladočeši dali se úplně do vleku vládě. To samo o sobě již jest podezřelé, neboť ať politické konfigurace v Rakousku jsou jakékoliv, vlády celkem ve svých povahách málo se mění. Všechny jsou centralistické, všechny byrokratické, všechny více méně germanistické, u všech nějaká náklonnost k absolutistickým tradicím se dá dokázat. Jest tedy podezřelo, když s nějakou vládou rakouskou ve spojení vejde strana, která se vydává za státoprávní a federalistickou, za přísně česky národní a za svobodomyslnou.

Nebylo ještě vlády v Rakousku, aby většina ministrů nebyli bývali Němci. Ale mnohem horší, než nahodilí ti namnoze a přechodní rádcové koruny jest ten duch ministerských kanceláří rakouských byrokratismem prosáklý a ta správa v nejvyšších centrálních úřadech na-

skrze germanistická a ku germanisaci se klonící, odkaz to a odchovanka pořád ještě strašících, ač dávno už zašlých neblahých časů omnipotentní nadvlády ústavácko-německé nejkarakterističtěji oběma tak zv. občanskými ministeriemi representované.

Ti němečtí stranníci do našich centrálních úřadů nasazení a tam s houževnatou silou stálosti se udržující a doplňující, žádného živlu jinak smýšlejícího mezi sebe nepřipouštějící, jsou pro náš národ nebezpečnějšími, než samo vrchní řízení státu ministry. Ministři jsou přechodní, ale ti ministeriální úřadníci jsou jádrem stálým a pevným, jsou ve svém domnění tou nejvyšší prozřetelností, na které osudy a spása Rakouska závisejí. Že tito na pohled podřízení úřadníci mají větší moc, než sami ministři, k tomu podává dnešního dne skvělý doklad resort ministra spravedlnosti. A tito podřízení úřadníci v centrále, z nichžto dle známého výroku osvědčeného znalce těch poměrů 75% obstrukci německou za Badeniho ve svých srdcích tajně schvalovalo, tvoří vlastně naši vládu, tu vládu, které Mladočeši přisluhují. Za dob koalice měli o vlivu těch mužů lepší a správnější mínění; tehdy toužili na přílišnou jejich moc, absolutistickou téměř; tehdy správně propovídali, že u nás v Rakousku jeden odborný přednosta může svým činěním a vlivem více zkaziti, než sto poslanců intervencí svou pro národ vydobyti může.

Když tedy Mladočeši stali se přívrženci vlády, která za slovanskou se prohlašuje, dalo by se očekávati, že od nich něco podniknuto bude na odstranění toho nám nebezpečného a nepříznivého ducha z kanceláří centrální správy říšské; ale v tom směru neučinili a nepodnikli právě tak nic, jako nikde jinde, kde prospěch národa jim něco podniknouti kázal.

A jaká byla ta poslední vláda, které nemohli naši zástupcové dosti služeb se naprokázati, i ve svých nejvyšších hlavách, v ministrech?

Celkem zasedali v poslední radě koruny dva, pravím dva Slované a z těchto byl jeden ještě bez portefeuillu; pak byl v ní jeden zástupce kavalírstva a všichni ostatní členové byli Němci. Tak vypadají v Rakousku slovanské vlády, kterým čeští poslanci přisluhují. Na kolik může býti slovanským duch v ministerských kancelářích, jejímižto náčelníky ony hlavy „stát řídící“ jsou, kteréžto kanceláře jsou vlastním a hlavním sídlem ústřední správy u nás tak nesmírnou mocí obdařené?

A proč vlastně ti naši Mladočeši vládě právě padlé přisluhovali? Mají něco za to?

Pranic, jen nevděk klidili. Ale stranou vládní mohli se zváti; a aby se tak zváti mohli, musili od vlády všecko příkoří, které se této zlíbilo, dáti si líbiti, musili se ustavičně spokojovati nedodrženými sliby vládními, musili umlčovati, co vládě nepohodlným bylo, musili obětovat svou důslednost a musili po případě i proti vlastnímu národu neupřímně si vésti. Velice těžká je taxa, za kterou se titul vládní strany v Rakousku Slovanům prodává, vlastně to není taxa po spůsobu kupní ceny, která se najednou zaplatí, ale je to spíše trvalé břemeno, druh roboty, který se od vlády za to požaduje, uvalení nevolnictví na bedra služebníků. Jelikož pak Mladočeši za své služby od vlády nijaké odměny nedoznávali, nelze to přisluhování jejich nazývati opportunismem; neboť opportunismus je prospěchářství, které služby nekoná zadarmo, nýbrž za to chce odměnu, hájí svých prospěchů; nýbrž sluší to mladočeské přisluhování nazvati prostým servilismem nebo není-li Vám výraz příliš ostrý, lokajstvím. A když se Mladočechů zeptáte, čeho tím svým setrváváním v nedůstojném tom servilismu dosáhli, odvětí Vám, že tím nepřipouštěli Němce k vládě! Němce? Pardon — obstrukční Němce; neboť vskutku byla vláda padlá tak německou ve svých členech, že sotva více Němců už čítati mohla, i kdyby se byly vrátily časy neblahé paměti občanských ministerstev.

Avšak nejen vláda požadovala služby a oběti od našich Mladočechů, totéž činí i političtí spojenci její. Tito pak požadují od nich to nejcennější, co strany politické mají a co tvoří podstatu karakternosti politické (i občanské), oběť důslednosti. Dnešní pravice je útvarem nepřirozeným, tak jako koalice svého času útvarem nepřirozeným byla, protože jsou v ní spojeny živly programmově neslučitelné. Poláci jsou konservativci, naši jsou (aspoň dle programmu) svobodomyslníci a pokrokovci; alpští Němci jsou, i když se hlásí k autonomii, proto přece Němci a nad to klerikálové; s těmi jsou ve společnosti naši čeští a liberální zástupcové; konservativní velkostatkáři konečně jsou feudálové, naši ale jsou demokraté. Představují-li nějaké programmy logické protivy, nelze docíliti spojení dotčených stran jinak, než když jedna programm svůj na prospěch druhé obětuje. Nu, a tu mně každý přizná, že tíže lze docíliti odstoupení od programmu pevného, houževnatého, na zásadě stálosti a

autority založeného, umíněného, chcete-li, nežli od programmu pohyblivého, elastického, k reformám směřujícího, pokusného. Tedy programm liberální vždy kapitulovati bude spíše před programmem konservativním nežli naopak; vždyť to leží takřka už v pojmu liberalismu, že i druhému téže volnosti popřáti musí, kterou pro sebe požaduje a že i oprávněnost existence druhé strany uznává; což konservatismus na autoritářství spočívající činiti nemusí. Jen autorita žádá bezpodmínečného podrobení, svoboda nikoliv; svoboda, která by to žádala, byla by proti sobě. Jen konservatismus lpí na svých dogmatech a na své autoritě a jinému nepřeje. Důsledky, které z vyloženého vyplývají pro mladočeskou politiku liberální, která ve spojení vešla s konservativní politikou ostatní pravice, vyvodí si každý snadno.

Ve skutečnosti nynější pravice neliší se od koalice ničím jiným, než že místo liberální politiky zaujímají v ní místo Němců Češi. Jako koalice měla i nynější pravice a má podnes zárodek úpadku svého v sobě a že k úpadku ještě nedospěla a že se podnes udržuje, děkuje jen tomu, že protivy v ní se tající následkem stagnace politického života a podvázání žil a tepen téhož německou obstrukcí nemají příležitosti, aby vynikly na povrch. Ostatek pravice nynější byla již nejednou blízka rozbití svému (vzpomínám „zlého ducha“ jejího Dipauliho a jeho jazykových návrhů); táž také nemůže se vzchopiti k nijakému činu positivnímu, žije životem jen zdánlivým, výkonný výbor její vládou slavnostně se ignoruje; kdyby nebyla německá politika dnešní tak úplně na mizině a kdyby Němci byli zachovali jen špetku své bývalé politické finessy a taktické dovednosti, nebylo by jim ani za mák těžko, i bez umíněné obstrukce, pravici povaliti dovednými manévry, ztroskotati ji o otázky zásadné, tak jako se to našim při koalici podařilo s otázkou celjskou. Nynější pravice není a nemůže býti nikdy tím, čím byl železný kruh za Taaffeho. V tomto byli Staročeši a Staročeši byli konservativci. Mladočeši ale k programmu konservativnímu otevřeně hlásiti se nemohou, to by bylo zapřením jejich minulosti, to by byla zjevná zrada nebo změna programmu, to by bylo očividné aktivování politiky staročeské, proti které jsou Mladočeši dnes ještě vždy nominelně v protivě.

A tak jsou nuceni, chtějí-li ve spojení s pravicí vytrvati, přisluhovati svým spojencům, jako přisluhovali vládě.

Přisluhují Polákům a musejí za to od těchto každou chvíli slyšeti výtku, že jsou nenasytní a ve svých požadavcích přepjatí a že jen tato přepjatost zavinila nynější krisi; musejí každou chvíli slyšeti napomenutí těch „věrných a spolehlivých“ spojenců, jakými Poláci býti ještě nikdy se neosvědčili, aby ve svých požadavcích se mírnili, jinak že Polákům půjde zájem jejich země a zájem říše nade vše; ba musejí klidně přihlížeti, jak celé frakce polské, aniž by proto od ostatních členů okřiknuty byly, hlásají zcela otevřeně odpadlictví polské od české věci, zradu nynějšího spojenectví, kterak touží po starých zašlých časech koalice a obnovení tohoto útvaru státnické moudrosti. Naši poslanci dále přisluhují konservativním (nebo klerikálním) Němcům a ze samé lásky k nim zaujímají vůči konfessionální škole stanovisko až nápadně konniventní, opouštějí a zrazují učitelstvo kde jen mohou a netroufají si ani naše ryze české domácí záležitosti obstarávat bez ohledů na klerikální ty spojence, které chodí pražský purkmistr k telefonu chlácholit, když národ český se osmělil odhlasovati stanoviště pro Husův pomník jim nepohodlné; za to pak musejí snášeti, když ti naši spojenci každou chvíli do „pevného“ svazku pravice rýpají, když svatodušní programm německý prohlašují za schopný k diskussi nebo dokonce za schopný základ k vyjednávání nebo když jej z polovice nebo třeba i celý přijímají za svůj; netroufají si postaviti proti německému programmu svatodušnímu protiprogramm, protože spojenci z pravice toho nedovolují. Takovýmto spojencům přisluhují naši; těm ale, kdo skutečně věrně při nich stojí a na jichžto vytrvalost bezpečně lze spoléhati, Slovincům, nepřisluhují, o ty se nestarají; a stejně nepřisluhují tomu, k němuž mají první a nejsvětější povinnost, národu. Vůči tomuto jsou sice plni chvástavých slov, ba oplývají i nejednou slovy radikálními. Ale skutek vždy jim utek.

Z toho servilismu, z těch tisícerých ohledů vůči vládě a vůči spojencům nemá národ pranic; ve skutečnosti není to spojenectví ničím jiným, než železným poutem, které brání našim poslancům v energickém nějakém a sebevědomém vystoupení. Rieger při vší své drobečkové politice přece si dovedl sem a tam dupnout. Mladočeši ale se svou etappovou politikou nedovedou než ustavičně se krčit a záda ohýbat. A následek této servilní politiky jest:

3. Mladočeši nejsou na stráži zájmů a práv národních.

Nejsou na stráži prospěchů národních, neboť *a*) jednak si dají ujít množství věcí, které mohli pro národ získat a dali vzniknout mnohým jiným, kterým mohli zabránit; *b*) jednak musejí snášeti množství ústrků a příkoří, aniž by jim bylo snadno možno, zabrániti těmže.

a) Co si dali a dávají ujít.

Protikoaliční obstrukční energie mladočeská již za Kielmannseggova mezivládí povážlivě ochabla. Za tohoto mezivládí totiž spěla reforma civilního processu našeho k svému zakončení. Mladočechům muselo anebo mělo známo býti (vždyť je v jejich řadách několik advokátů), jakého původu a rázu je toto dílo, že je to prostě poopravený (ne právě ve směru k lepšímu) opis soudního řádu pro německou říši, že je to tedy dílo germanistické a ku germanisaci směřující, jelikož tím zavádí se k nám německý zákon, ježto ono vstěpuje do našeho života podloudně německého ducha; toho naprosto nebylo třeba, nebo bylo u nás v Rakousku domácích dobrých základů, na kterých reforma zákonodárství provésti se mohla; ale tyto základy naskrz opuštěny byly. Kázala tedy Mladočechům národní povinnost, aby uzákonění toho díla zmařili, neboť nežli z Německa převzatou a opsanou nápravu, nežli recepci německého práva u nás, raději žádnou nápravu; je v Rakousku dosti ještě vlastní kapacity a duševní síly, že si zákony, které potřebujeme, sami můžeme zhotovovati; není-li pak vláda ochotna, kapacit takových užívati, jest třeba proti tomu zákonnými prostředky a opatřeními protestovati. Chtějí-li Němci býti šťastnými pod říšskoněmeckými zákony u nás v Rakousku, habeant sibi; u našich Němců také té duševní kapacity pro vlastní pořízení zákonů nám potřebných není. Ale proč my Čechové a vůbec všichni Slované máme si dáti vnucovati cizí zákony, o které nestojíme? Toho ale naši Mladočeši při projednávání té procesní reformy nedbali, otázek tuto položených si nekladli a uzákonění toho díla žádný odpor nečinili. To byla zráda na národních povinnostech

jejich, tím smutnější, jelikož s ní spojili zároveň zrádu autonomistického programu svého. Neboť je v civilním processu materií dosti, které přirozenou svou povahou náleží k zákonodárství zemskému, avšak není v těch zákonech o zákonodárství zemském ani zmínka, Mladočeši neprosadili ani nejmenší ústupeček pro toto, ani se o to nestarali a dosti intensivně nezasazovali, aby v zákoně změny ve směru a smyslu autonomistickém provedeny byly. A přece právě před tím byli při berní reformě svou obstrukcí dokázali, čeho mohou zmoci. Při dostatečné energii bylo by se jim muselo povolit, aby svým odporem celé dílo nezmařili, pakli na uzakonění jeho rozhodujícím kruhům záleželo. —

Rovněž berní reforma, o které se tu zmiňuji, není zákonem o mnoho lepším; je to podobně zákon z Německa opsaný. Ale ta germanistická povaha jeho pro naše Mladočechy byla vedlejší; dělali proti tomu zákonu opposici jen k vůli opposici, ne k vůli věci. Když koalice padla, od svého odporu upustili; i tento zákon (berní) pak prošel, jako civilní process a na konec prováděl mladočeský ministr financí týž zákon, proti kterému jeho soudruhové svého času obstruovali!

Ale dá-li se při civilním procesu alespoň to namítnouti — ač namitka ta není dosti závažnou — že upravení celého toho předmětu dle ústavy náleží ke kompetenci říšského zákonodárství, tož jest docela neomluvitelnou a neodpustitelnou prorada, které se dopustili Mladočeši později, již za hr. Badena při jiném díle zákonodárném, při nové organisaci soudní; tu byla prorada svobodomyslného, autonomního, konstitucionelního i národního programu zároveň, to byla zráda práva, které nám i samou tou naší ústavou, nám tak málo přející a od nás neuznávanou poskytnuto jest; je nadmíru smutné, že Mladočeši i těch trošek práv, které nám dle samé ústavy již patří a patřily, bedlivi nebyli a v šanc je dávali.

Tím, že Mladočeši strpěli, že byla uzákoněna nová organisace soudní, stali se spoluvinnými všem vadám a nedostatkům téže. Organisace ta jest proti zásadám svobodomyslným, neboť je to zákon nanejvýše zpátečnický, absolutistický a byrokratický, kterým svoboda soudcům státními základními zákony propůjčená více se podvazuje, než rozvíjí; jest dále proti zásadě autonomní, neboť dle samého státního základního zákona náleží říšské radě upraviti jen základy organi-

sace soudní, bližší provedení patří zákonodárství zemskému. To ale při nové organisaci bylo úplně ignorováno, na organisaci tu nedopřána zemskému zákonodárství ani špetka vlivu a Mladočeši to trpěli, ba trpěli ještě více, že to, co vlastně zemskému zákonodárství upraviti náleželo, ponechali k upravení ministerstvu spravedlnosti, tedy moci výkonné, úřadu ústřednímu, tak že s tou proradou autonomie spojili ještě podporování centralismu; organisace hřešila dále proti stanovisku konstitučnímu, neboť byla usnešena zkráceným řízením pomocí t. zv. náhubkového zákona, to jest bez podrobné debatty, prostým odhlasováním usnešení společného výboru justičního en bloc, ač to zkrácené řízení usneseno bylo jenom pro reformu processu civilního; připuštěním nové organisace konečně zrazeno jest stanovisko národní české politiky, neboť organisace ta je naskrz německá nebo pruská, jako nový process úplně z německé říše převzatá a k nám zavedená, a představuje jen jeden článek z té recepce německého práva, které se u nás teď důsledně pěstuje.

Myslím, že tu výčitek dosti; celý takový důležitý obor, jako je soudnictví, ponechán byl netečností našeho poslanectva spárům centralisace, germanisace, byrokratismu a absolutismu; za to o malicherné jazykové otázky podnikány byly zuřivé šarvátky a tahanice. Mladočeská politika vůbec vždy spíše samé jednotlivé stromy viděla, nežli celý les. V čas, kdy „svobodomyslná“ strana „národních“ poslanců českých již takových poklesků se dopouštěla, ještě ani vládní stranou nebyla; co se dalo teprve pro budoucnosť očekávat, až strana do vládního chomoutu se dostane?

Jedno z nejhorších opomenutí panující politické strany české bylo dále, že, když se přikročilo k „upravení“ jazykové otázky jazykovými nařízeními, úplně pominula Slezsko, jakoby Slezsko součástí koruny svatováclavské nebylo. A přece pakli vůbec kde, bylo ve Slezsku v první řadě třeba přikročiti k úpravě jazykové, neboť tam neplatilo, vlastně neprovádělo se a podnes se neprovádí ani v zevní službě rovnoprávné slovanské úřadování, nýbrž jen německé! Tam není ani ryze slovanského národního školství na posměch státnímu základnímu zákonu, o středním školství ani nemluvě! Tam se germanisuje už v národní škole, děti se tam nutí do němčiny, všecky vyšší úřady, celý byrokratický apparát, samosprávné zemské a všecko

městské zastupitelstvo, vyjma jediné město, prosáknuto je germanisací, proniknuto záští proti všemu slovanskému a vede si tam, jakoby Slezsko bylo již pruskou provincií; státní úřadníci neostýchají se tam ucházeti se o pomoc v jazykových věcech u zahraničných pruských instancí, jakoby rakouské úřady byly nějakou pruskou filiálkou; tam neuznávají nepřátelské nám vysoké instance naše řeči ani za jazyky, nazývajíce je ve svých fermanech a nařízeních pohrdlivě pouhými dialekty. A to všecko v zemi, ve které není ani 48% Němců, ze kterýchž nad to celých 63% bydlí úplně kompaktně v jakémsi začarovaném kruhu, v jakémsi ideálu uzavřeného území, kam slovanština, neřku do veřejného, ale ani do soukromého života nejmenšího přístupu nemá. To v zemi, kterou více než kterou jinou sluší míti v bedlivosti a opatrnosti pro nebezpečné její sousedství s největším a úhlavním naším nepřítelem, Pruskem, se kterým ona právě nejintimnější svazky společenské pěstuje! A co provedli Mladočeši ve prospěch této nejvíce ohrožené země, pro tu Popelku českých zemí? Blahosklonně o to se postarali, že stát převzal matičné gymnasium opavské, jehožto postátnění vůbec o sobě bylo nevyhnutelným a jenom otázkou času. V jazykovém ohledu ale neučiněno pro zemi pranic; kdežto pro Čechy a Moravu chtělo se shrábnout rázem všecko možné a více, než bylo třeba (podnes myslím, že kdyby bylo nevyšlo druhé z t. zv. Badeniových jazykových nařízení o jazykové kvalifikaci úředníků, byli bychom německé obstrukce ušetřeni zůstali), nebyl pro Slezsko od poslanců vydobyt ani ten ždibec rovnoprávného zevního úřadování slovanského. Snad bylo Slezsko pro mladočeskou politiku zemí příliš malou, než aby se byli s tamními poměry národními zabývali? Avšak co poslanci, nekonající svou povinnost zanedbali, toho ujali se čeští úřadníci v zemi, nadšenci, kteří dovedli se vyprostiti z pout všední šablonistiky a úředních koníčků a povznésti se k výši spravedlivého nazírání na práva jazyková uhnětených slovanských národů v zemi. Počali rovnoprávně úřadovati bez nařízení přes všecek vztek, který pro to na ně chrlilo němectví v zemi takovou maličkostí již ve své národní existenci za ohrožené se považující a podařilo se jim vymoci sobě od nejvyšší správní stolice soudnické i schválení té své rovnoprávné praxe nějakým ministerským dobrým zdáním od 3. ledna 1899, které neprávem slezským jazykovým nařízením se zove. A jak

se zachovali Mladočeši? Ani v nejmenším nepodporovali ty oběti národního svého přesvědčení, dali úřadníkům těm v čas kritický, kdy zloba německá neodolatelnou mocí proti nim se obracela a ministerstvo vůči zlobě té povolným se ukázalo, prostě padnouti.

A co činili Mladočeši, když vyšlo nade vši pochybnost na jevo, že centrální úřady (aspoň některé) s tou jazykovou opravou ve Slezsku dokonce nikterak upřímně to nemyslili, když se vzmáhal německý odboj jazykový a německá zpupnost, jednostrannost a obmezená tvrdohlavost úřadníků v té ubohé zemi co den více, když němčina opanovala zase úplně pole v zemi anebo platnosti své tam nepozbývala, když na intervenci rakouského soudce pruský biskup počal zasahovati do jazykové úpravy našich práv a tedy do vnitřních záležitostí rakouských, když energičtí čeští úřadníci ze země odstraňováni byli, když němečtí byrokraté v zemi sahali k nejsměšnějším výmluvám na ospravedlnění svého odboje proti jazykové rovnoprávnosti theoretiçky z nejvyšších stolic uznané, odvolávajíce se na to, že oni anebo jejich písaři slovansky neumějí, jakoby jazyková práva národů byla hříčkou v rukou písařů, když ti byrokraté provádění rovnoprávnosti úmyslně mařili a maří tím, že schválně za písaře k soudům a úřadům béřou jen lidi slovanských řečí neznalé, když se stížnosti na nešetření jazykové rovnoprávnosti pro tentokrát zamítají, když se obecním starostům v zemi hrozí pokutami, vracejí-li německé dopisy úřadům, protože řeči nerozumějí, když hlavy byrokratického apparátu v zemi prohlašují jazyky slovanské při různých příležitostech za pouhé „subsidiární“ jazyky a když si nechtějí dávati své gruntovní knihy slovanskými zápisy „svinit“ a když konečně samo to ministerstvo, které napřed vydává „nařízení“ zdánlivě v náš prospěch znějící, doplňuje je pak nařízeními opačnými, jako se stalo koncem března 1899, kdy předepsáno bylo ministerstvem spravedlnosti, že vyhlášky soudní mají se v úřadních novinách vyhlašovati jen německy, čímž samo pak schvaluje opět germanistické stanovisko zemské byrokracie, dávajíc tak na jevo, kterak to upřímně s tou rovnoprávností národní zamýšlelo a když pak slovanské úřednictvo v zemi samo zastrašeno různými takovými symptomy vede boj proti vlastnímu jazyku svému, proti vlastní krvi a proti právům svého lidu a když takto na nejednom místě poměry jazykové v zemi teď po famosní té „jazykové úpravě“ jsou

horší, než byli před ní? Co všecko se strany mladočeské podniknuto proti takovým křiklavým pohanám našeho národa? Nic, pranic, leda hlučnými frázemi prohlašována důležitost Slezska jako můstku pojícího nás s ostatním Slovanstvem a na českém sněmu zahromováno proti „Prušákovi“ Koppovi, čehož se tento bezpochyby náramně lekl, protože hned na to slíbil na další sesílení germanisace zřízení německé semináře ve Slezsku. Každou z těch příležitostí dali si Mladočeši ujít, aby byli rázně zakročili ve prospěch našich zájmů ve Slezsku, ačkoliv rázností aspoň něco by byli musili dosáhnout. Neučinili stejně nic v ohledu školském, trpějí podnes dále germanisaci slovanských dítek v národní již škole; dokonce pak nechává Mladočechy lhostejným hospodářský osud Slezska a vliv téhož na naše poměry národní, a to vzmahání se německého, ba přímo pruského průmyslu a kapitalismu v zemi, ten nátlak, který tímto v ohledu národním na naše dělnictvo se činí, to vhánění dětí našich poctivých dělníků do německých duchamoren, krutější než v uzavřeném území v Čechách se děje, to ubírání naší půdy v zemi krok za krokem vtíráním se cizího, až i zahraničného kapitálu k nám, ač bychom při poněkud lepší organisaci hospodářské a podnikavosti z bohatství země právě tak těžiti mohli, jako Němci a zachovali při tom svou půdu a svému lidu národnost jeho. Ale takové maličkosti vysokou politiku mladočeskou z jejího klidu nevyrušují.

Případ zakročení pruského hodnostáře duchovního v jazykových, tedy čistě domácích našich poměrech slezských je příliš karakteristický pro politiku naši a rakouskou vůbec, je příliš křiklavý a zahanbující, než abych se o něm poněkud šířeji zmíniti nemusel. Po vydání onoho dobrozdání ministerského, které obecně se nazývá „jazykovým nařízením“ pro Slezsko, počali někteří faráři ve frýdeckém okresu podávati své úřadní zprávy (o nemanželských dětech, o úmrtích, výtahy z matrik atd.) tamnějšímu soudu v jazyku českém. To popudilo radu a řídícího toho soudu ve Frýdku tou měrou, že se k vůli zamezení toho „zlořádu“ přes hlavy svých představených, ba přes hlavy rakouských úřadů vůbec s pominutím konsistoře obrátil přímo na vratislavského arcibiskupa, jehožto diecesi východní Slezsko přiděleno jest a tento neotálel (tak mu patrně důvěra okresního soudce k němu projevená lichotila), farářům v okresu frýdeckém ihned další české dopisování k úřadům zapověděti. A takové

zasahování zahraničné moci do vnirřních našich poměrů rakouských dala si vláda suverenního státu rakouského beze všeho líbiti, v čas, kdy divoký fanatismus německý otevřeně hlásal všeněmectví a všepruství; ba zdá se mi dokonce, že jistým živlům to pruské zakročení nebylo dokonce ani nemilým. Takovými prostředky maří se v Rakousku provádění rovnoprávnosti. Všeobecný byl z té rakouské netečnosti úžas; všichni se tázali: co by v podobném případě byla učinila pruská vláda, kdyby olomoucký arcibiskup byl zapověděl kněžím v pruské části jeho diecese, aby si dopisovali s tamními úřady německy? Ale Mladočeši otázku takovou naší vládě k zodpovědění nepředložili. A já se tážu: dejme tomu, že by podobný poměr církevní organisace byl mezi Haličí a Ruskem, že by tedy nějaká část Haliče přidělena byla k ruské nějaké diecesi a kdyby ruský nějaký duchovní hodnostář, který by byl ve stejném mezinárodním poměru k nám, jako pruský arcibiskup Kopp, chtěl nařizovati u nás v Haliči ve věcech jazykových? Byl by tu stejný nedostatek energie při naší vládě? Nebyl by tu hned oheň na střeše?

Obraťme se teď od těch přesmutných poměrů slezských jinam, na Moravu třeba. Pro tuto zemi vydána byla jazyková nařízení podstatně stejného znění jako pro království České a platí podnes stejné předpisy, kromě toho, že nejsou pro zemi stanovena žádná pásma. Mělo by se tedy očekávat, že se v obou zemích rovnoprávnost stejně šetřiti a prováděti bude. Ale ať se někdo na Moravu podívá, jak to tam s šetřením rovnoprávnosti ve vnitřní slubě vypadá, ačkoliv jazyková nařízení právě pro tento obor vydána byla. Z celého oboru záležitostí praesidiálních, osobních, správních a podobných, tedy téměř z celé vnitřní služby vylučuje vrchní soud brněnský a hlavně praesidium téhož platnost češtiny — v zemi ze $^3/_4$ české nechce po případě ani česká podání (na př. české partikuláře) přijímati! Nechce v disciplinárních věcech česky projednávati, nechce rozsudky české v těch věcech vydávati, nechce s podřízenými soudy česky korrespondovati, atd. Tak platí jazykové nařízení na Moravě jenom z milosti vyšší byrokracie. A ta byrokracie je v celém Rakousku stejná, v uzavřeném území jako ve Slezsku, ve Slezsku jako na Moravě a na Moravě jako ve Vídni v centrálních úřadech.

Při pověstném rakouském servilismu úřadnickém řídí se pak dle hlavy údové; dobrý příklad svádí k napodobení.

A teď se tážu: Co dělali a co dělají Mladočeši k nápravě těch poměrů, ačkoliv tyto jsou všeobecně známými? Jak se osvědčují při takových příležitostech? Nejen, že si dají příležitost k nápravě ujít, oni umlčují dokonce nebo umlčeli by rádi, když se někomu podaří dobýti kousek úspěchu národního, pakli jim to není právě pohodlné a ruší jim archimedické kruhy jejich politiky. Jest pravda, že nelze všecku vinu z těch předpotopních namnoze a křiklavých poměrů na Moravě panujících připsati Mladočechům, že velká část viny té spadá na úřednictvo v té zemi, které v ohledu národním je netečno, neuvědoměno a lhostejno až k neuvěření a chvěje se při každém kroku i mimoúřadním před představenou byrokracií německou, sestávající ze samých miláčků pověstné vedlejší vlády moravské. Ale právě protože ta odvislost úřednictva od představených a ten strach z jejich nelibosti je tak nesmírným, náleželo poslanectvu, postarati se o to, aby na Moravě ve sférách vyšší byrokracie nastala podobná očista, jaká provedena byla v Čechách a jejížto blahodárné následky v poslednější zemi se jeví ve skutečném provádění jazykové rovoprávnosti, takže by vymoženost vnitřní služební řeči v českých okresích v Čechách sotva už asi kdo troufal si bráti v pochybnost, kdežto pro Moravu Němci ve svém svatodušním programu s nemalou troufalostí postavili požadavek výhradně německé vnitřní řeči služebné! A ta německá byrokracie na Moravě stará se i o odchování dorostu stejně smýšlejícího; aby stálost a souvislost tradice nebyla přerušena, doplňuje dorost na místa úřednická, protože je nedostatek sil německých, s velkou zálibou ze řad židovstva, jehožto nyní v soudcovském dorostu je nepoměrně velký počet, mezi auskultanty asi 18%, ačkoliv Židé na Moravě netvoří než 1·6% obyvatelstva.

Nic tedy neučinili mladočeští poslanci za účelem provedení jazykových nařízení do života na Moravě, nic neučinili pro očistu byrokratickou tuto, právě tak jako ve Slezsku v tom směru nic nepodnikli. A stejně nic neučinili pro školství na Moravě. Co se týče vysokého školství, tož o universitě ani slechu a s technikou to trvalo hodně dlouho, než se přikročilo k činu. Ba Němci už jásali, že i při technice jsme prohráli a jako na posměch nabízeli nám jako náhradu za zrušení jazykových nařízení a přistoupení k státní němčině při posledních parlamentních pokusech smiřovacích českou techniku v Brně.

Ostatek nebudiž zapomenuto, že tou českou technikou na Moravě zjednána teprv třema čtvrtinám českého národa rovnost s jednou čtvrtinou německého, která svou techniku dávno už má. Ve školství středním, kde dnes ještě panuje silná převaha němectví v zemi ze $^3/_4$ české a jen z $^1/_4$ německé, rovněž velice málo učiněno bylo se strany poslanecké k zjednání přibližné aspoň rovnováhy nějaké národní. A co bylo konečně podniknuto, aby za „slovanské“ vlády a éry v Rakousku odstraněna byla ta evropská zvláštnost, že země čítající dle samé úřadní statistiky více než 70% českého obyvatelstva, nemá ve sněmu a v samosprávných zastupitelských sborech zemských českou většinu, že tato majorita obyvatelstva musí sobě dáti posud vládnouti takovou číselně nepoměrnou menšinou, že musí pořád trpěti v zemi t. zv. vedlejší vládu německou, to jest kruh osob na povrch povznesených za dřívější éry německého ústaváctví v Rakousku a žijících úplně v duchu a tradicích staroliberální té politiky, kteří si mocí setrvačností dovedli podnes udržeti vlastní panství v zemi a provozování skutečné vlády a obzvlášť nepřiměřený a nepřirozený vliv na obsazování všech úřadů na Moravě a vedle kterých skutečná vláda v zemi, která je ve všem poslouchá, ve svém významu mizí? Co bylo dále učiněno, aby byl v téže zemi podlomen naprosto nepoměrný politický vliv živlu židovského, který na počtu obyvatelstva má podíl sotva 1·6%, avšak ve velkém počtu moravských měst rozhoduje o národním osudu těchto a udržuje v nich umělý německý ráz; kterýžto živel naplňuje nepoměrným procentem německé střední školy moravské, tak že z nadbytku škol německých v té zemi nemá vlastně prospěch němectvo (neboť to tam studuje jen takovým procentem, jaké mu dle podílu na obyvatelstvo náleží), ale židovstvo? Starali se naši Mladočeši — jak z Čech tak z Moravy — o to, aby „slovanské“ vlády, které oni podporují, chopily se iniciativy v tom směru a něco k nápravě těch křivd na nás Češích páchaných podnikly? Starali se o to, aby vláda konečně chopila se iniciativy i za účelem zavedení okresních zastupitelstev pro Moravu tak velenutných? Snad se o to všecko starali mladočeští poslanci moravští na těch smiřovacích akcích, na kterých se hrdličkovali s Němci tak dlouho, až pro ně skončily fiaskem? O té smiřovací akci na Moravě ještě obšírněji promluvím.

A jaká pomoc poskytla se se strany mladočeské strá-

dajícím českým menšinám v uzavřeném území v Čechách? Každý den sice četli jsme v novinách výkřik nějaký těch utlačovaných a boykottovaných tam našich menšin, tu že byli našinci z trhu vyloučeni, tu že z bytů vypovídáni, tu násilně přepadnuti a pod. Ale stala se nějaká energická akce, ať již svépomocná nebo úřadní za přispění vlády, k urovnání a utišení těch poměrů?

Takových a podobných opomenutí politiky mladočeské dala by se vypočísti ještě nekonečná řada. Ale snad jsou to pro „vysokou" politiku mladočeskou samé věci příliš nepatrné, než aby ona o ně se starala a s nimi se zabývala. Vysoká politika má vyšší cíle: starati se o to, že Mladočeši věrně setrvati mohli ve službách právě padlé kavalírsko-slovanské vlády, která jim za to servilní přisluhování uštědřovala vzácný titul vládní strany a kromě toho ústrky a poličky, k jichž vylíčení ihned přistoupím, kde jen mohla, a aby setrvati mohli ve vzácném spojenectví s tou pravicí, která je přinutila k nekonečné řadě nedůsledností a která jim za to ještě panstvíchtivost a nenasytnost vytýkala. Avšak národ pro takové vysoké cíle politiky, kterým malicherné a podřízené jeho strasti ustoupiti musily, nemá přece tolik porozumění, jako pro podřízenější, avšak blíže mu ležící, konkrétnější, makavější a — praktičtější úkoly. A proto národ, když přijde den placení, bude praesentovati poslaneckému zastupitelstvu splatnou směnku národních svých požadavků a když zastupitelstvo nebude se moci vykázati, že směnka je splacena a splněna, bude ji národ protestovati; bude proti počínání, liknavosti, netečnosti a zrádě svých poslanců hlučně protestovati a pak zavede s těmito přísné účtování a výsledek toho účtování bude bezpochyby bankrot mladočeské politiky — ač-li tato v čas neobrátí se na dráhu, kterou ubírati se má. Národ nezapomněl, že se mluvilo mnoho napřed o 32 požadavcích, pak o 26 jeho požadavcích a konečně o žádných požadavcích více, ačkoliv téměř nic ještě není splněno.

b) Co si musejí Mladočeši dáti líbiti.

Vláda právě padlá vidouc ten bezměrný opportunismus nebo lépe řečeno servilismus našich lidí, který jim bránil v každém ráznějším a sebevědomějším vystupování, chovala se dle toho k nim. Předseda ministerstva zacházel při zjevování úmyslů a plánů vládních s českým zastupitelstvem

s aristokratickou nevšímavostí a upjatostí atd. Totéž činí jeho český místodržitel. Upřímnost a otevřenost nebyly sice nikdy vynikajícími vlastnostmi rakouských vlád, ale co v tom směru posléze se provozovalo, mohlo by směle konkurovati s dobou rozkvětu potitického farizejství u nás za „nejliberálnějších“ časů všemohoucnosti německo-ústavácké (připomínám hr. Beusta a obě občanská ministeria). S poslanci našimi tedy, ač byli stranou vládní, se strany vládní buď vůbec se nejednalo, nebo nemluvilo se s nimi přímo; kolikrát byl při důležitějších akcích vládou zamýšlených — a těch bylo v posledním čase věru dosti — na potaz brán orgán tak důležitý, jako výkonný výbor pravice? Stalo se, že, co chtěla vláda pověděti poslancům českým, neadressovala přímo na tyto, nýbrž použila k tomu mimozemských byrokratů a dala úmysly své o českých věcech (na př. v otázce jazykové) prohlašovati místodržitelem dolnorakouským na zemském sněmě dolnorakouském, jakoby království České bylo nějakou satrapií na zemi posléze jmenované nebo aspoň na Vídni závislou. O jiných záležitostech pak, o jednotlivých fázích a obsahu a stavu rakousko-uherského vyjednávání nedovídali jsme se pranic od rakouské vlády, která v tom směru byla zamlklou a upjatou až do poslední chvíle, nýbrž musili jsme sahati k listům peštským, abychom o těch věcech něčeho zvěděli. Nejednou objevovaly se dokonce v listech cizáckých, v listech sousední německé říše pokyny, kázáníčka, situační zprávy, náladové články a podobné žurnalistické výplody rázu tak nápadně officiosního, že se mimoděk člověku vkrádalo do mysli lecjaké domnění. Obojakost hlásné trouby „Fremdenblattu“ je všeobecně známa; list ten nejednou psal o věcech našich se stanoviska čistě obstrukčního, dával Němcům za pravdu proti nám a list ten požívá pověsti, že je officiosním; se strany vládní se ta officiosnost jeho ovšem otevřeně nepřiznává, ale stejně se otevřeně nezapírá a čtenářstvo skutečně mnohdy neví, co o způsobu jeho psaní souditi, jsou-li které články inspirovány čili nic; některé bývají tak nápadnými, že mají nepochybný ráz „vládních kázáníček“.

A co říci o té proslulé strannickosti c. k. korrespondenční kanceláře ve Vídni, která je ústavem rakouským, pro celé Rakousko zřízeným a vede si bez obalu, jakoby byla nějakou filialkou obstrukčního tábora, o nás a o našich věcech roztrušuje lživé zprávy do světa, zprávy o Němcích

přibarvuje na prospěch těchto anebo je zamlčuje a opozďuje? To všecko musíme si dáti líbiti, naše listy nesčíslněkráte to vytýkaly, hrozily, že v tom směru s ústavem oním promluví si vážné slovo, ale náprava se nestala.

O zařízení slovanské korrespondenční kanceláře mluvilo se sice na posledním krakovskem sjezdu žurnalistů, ale k uskutečnění je asi daleko. Občas objevují se na politickém obzoru záhadné akce, jako posléze Chlumetzkého, akce, jakoby z nebe spadlé, kterými svět politický a nejvíce náš český úplně byl překvapen a o kterých dokonce panuje podnes nejistota, nebyla-li jimi překvapena vůbec i vláda Thunova. Pak zase nastrkovala vláda vědouc, že by sama s Němci nic nepořídila, praesidenta poslanecké sněmovny k navázání vyrovnacích konferencí s obstrukčními Němci a hned přišli naši věrní spojenci, němečtí konservativci a prohlašovali zatracovaný od nás svatodušní programm německý za vhodný základ pro vyjednávání a žádali od nás, abychom svolili k zrušení jazykových nařízení bez náhrady a uznali k tomu ještě státní němčinu. Z vděčnosti nad tou spojeneckou věrností usnesli se důvěrníci mladočeští pak na diplomaticky opatrné a „umírněné“, ani slané, ani mastné resoluci, ve které horují po spojenectví s pravicí a prohlašují pravici za jedinou spásonosnou instituci.

Zákony sněmem českým usnešené prostě stanovisko rovnoprávonsti co nejpřísnější dekretující nepředkládají se k sankci, protože Němci provozují abstinenci na českém sněmu; zdali se nesankcionovaly všecky zákony tímže sněmem usnášené v čas nadvlády německé za naší abstinence i když to byly zákony jen na naše zkrácení vypočtené (jako volební zákony)? Za to s neobyčejnou rychlostí vymáhá se potvrzení daru Grandhotelu „českou“ spořitelnou německým buršákům.

Každou chvíli proletí vzduchem nějaká zpráva o zamýšleném oktrojování nějakého jazykového zákona vládou pomocí článku 14. ústavy. Zdali pak naši poslanci něco konkretního o té věci se dovědí? Veřejnost česká aspoň kromě zkroucených odporujících si zpráv novinářských nedoví se ničeho. A přece vláda neostýchala se v situačních zprávách novin, a to novin mladočeských tvrditi, že takový zákon pro případ naší nepovolnosti bude proveden třeba přes naše hlavy a naši spojenci jsou ihned při ruce s ujišťováním, že při takovém díle budou míti v přední řadě na

mysli zájmy „své“ země a zájmy celé říše, ne ale zájmy naše. — A co říci o odpovědi místodržitele českého na poslední adressu sněmovní, kde národu slibováno bylo bůh ví jaké vyjádření státoprávní a kde z úst vlády vyšel zcela bezvýznamný projev, pro království České úplně souhlasný s projevem pro poslední zastrčenou zemičku rakouskou, jako na př. Vorarlberg? Tomu, že místodržitel český z vládní stolice státní právo výslovně zapíral, nelze se konečně diviti, vždyť sami naši poslanci v praxi a skutečnosti dávno ten program státoprávní opustili a pouhým jazykovým zaměnili. Co říci k odmítnutí adresního projevu Dzieduszyckého vládou? A co říci dále k tomu, když zcela svévolně vyvolán byl od Mladočechů pro slůvko „hier“ konflikt s mocí vojenskou, při kterém každému, kdo zná nedůtklivost kruhů vojenských u nás, muselo z předu býti docela jasno, že ten konflikt k vítězství našemu vésti nemůže, jak se také skutečně stalo? Měla to býti snad také etappa, to „hier“? Na takové věci mohlo se počkat, na ty bylo času dosti, až by naše posice jinakými politickými vymoženostmi byla se sesílila. Ale co Mladočechům po těch odseděných měsících žaláře, kterými pykati museli, kdož se za slovíčko „hier“ obětovali, co jim po té blamáži, kterou si utržili svými docela bezvýslednými intervencemi u vojenských kruhů ve prospěch odsouzených národních obětí; jen když se před národem zablýskli, když si v novinách zahromovali, ovšem nejen bez výsledku, ale přímo s opačným výsledkem; vždyť ústrkům všelijakým dávno již a od ledakoho byli a jsou zvykli. O povolení dodatečného vojenského úvěru 30 millionů zlatých nesmím se při dnešních tiskových poměrech ani zmiňovat. A k tomu všemu musely se Mladočechům přihodit v minulé právě době slovanské éry a jazykové rovnoprávnosti takové případy, jako aféra Dra. Miřičky v Chebě, který za neohrožené hájení práv jazyka českého při soudě přepaden byl luzou chebskou, za kterýžto „asiatský skandál“ dostalo se jemu, celé české veřejnosti a celé nynější jazykové politice toho zadostiučinění, ne snad že by vinníci byli k odpovědnosti se pohnali, ale že trestní řízení proti němu samému, Dru. Miřičkovi, jako napadenému, zavedené bylo zastaveno! — O záležitosti Husova pomníku, jak pražský purkmistr musel běžeti k telefonu konejšit pobouřené mysly klerikálních alpských našich spojenců, když bylo usnešeno, aby pomník ten stál na Staroměstském náměstí, měl jsem příležitost již se zmíniti; ze svého spojenectví vyvozují tedy

alpští Němci právo, aby se do našich čistě vnitřních, domácích záležitostí míchali. Ostatek, Husův pomník ještě nestojí. Bude-li státi dříve než druhá česká universita a než budova druhé české techniky? A za všecky takové ústrky, které naši poslanci bez zardění tiše snášeti a spolknouti musejí, nadržovala vláda padlá kde jen mohla Němcům, těm obstrukčním Němcům, kteří se neostýchají za hranicemi každou chvíli na naše rakouské poměry a jejich utlačování žalovati.

(Zabaveno.)

kdežto čeští politikové ihned počali se smlouvati s následujícím šéfem vlády.

e) Netečnost Mladočechů vůči zájmům národa.

Vláda padlá chtějíc konejšiti Němce v jejich zuřivosti, žádala politický klid. A strany vládě přisluhující zachovaly klid, klid až k sebezapření. Kdežto Němci bouřili, každým dnem odbojnou organisaci svou národní sesilovali a utužovali a kdežto vlny na moři německé vášně a furoru teutonského vysoko se dmuly, v národě českém byl klid, ticho a mrtvo. Jenom aby to nebyl dusný klid parného dne letního před bouří!

Povinností poslanců jest, nikdy a v ničem nezadati cti a právům národa, dokonce když jsou při vládě, mají svatou povinnost vymáhati ve prospěch národa, co mohou. Ale u nás je klid, klid jako na věčně mírné usmívající se tváři Buddhově, nirvana! Kterak Mladočeši starají se o záchranu cti národa českého vůči cizině, co činí proti tomu ustavičnému špinění a kálení poctivého našeho jména mravně korrumpovaným, ale světem vládnoucím tiskem židovskoněmeckým před cizinou? Naproti c. k. korrespondenční kanceláři, jak jsem se už zmínil, nevymohli pranic a ve svépomocném poučování ciziny o našich poměrech podniknuto bylo posud asi tolik co nic. Což se snad nedostává dosti kapacity v národě k takovému účeli? To nikoliv, ale rázné ruky není a kromě toho, jak se zdá, i potřebné obětavosti není, ba snad ani dostatečného smyslu a porozumění v národě, který se raději spokojuje s planými slavnostmi a radovánkami na výstavišti a jinde a libuje si v úzkoprsé domácí uzavřenosti a v separatismu. — Když

už nám z té dnešní servilní politiky morální prospěch nějaký vzejíti nemůže, dalo se očekávati, že za českého ministra financí aspoň lépe opatřeny budou hmotné naše potřeby kulturní a hospodářské. Že ale v tom směru nejen nebyl žádný pokrok proti koalici, nýbrž naopak úpadek, o tom každý poučiti se může z článků v Naší Době roč. VI. (1899) seš. 6. str. 434 a n. a seš. 7. str. 501 a n. Tam je dopodrobna vypočteno, kolik se v říšském rozpočtu na různé naše potřeby věnuje. Čteme tam mimo jiné, že náklad na vysoké školy české činil r. 1895 12·4% veškerého nákladu na vysoké školy a do r. 1899 stoupl na 13%, tedy za 5 roků o 0·6% (a to pro 25% českého obyvatelstva v Rakousku); kdežto pro polské vysoké školy vzrostl ze 15·7% (r. 1895) na 18% (r. 1899). Jako dříve i dnes ještě vyžaduje v rozpočtu česká universita pražská s dvojnásobným svým počtem posluchačů menšího nákladu, než německá universita v Praze. Na gymnasia česká bylo r. 1899 v rozpočtu povoleno z veškerého nákladu na to odvětví školské 24·2%, o 0·8% méně, než za koalice. Rovněž ubylo nákladu na umělecké školy průmyslové české od r. 1896 až 1899 vzhledem k Cislajtanii od 20·4% na 20·1%, ba i vzhledem k samým českým zemím (tedy proti Němcům) od 43·3% na 42·4%. Na paedagogia česká v zemích českých bylo věnováno r. 1895 46·7%, r. 1899 46·5%, tedy úbytek, na německá paedagogia tamtéž r. 1895 53·3%, r. 1899 53·5%, tedy přibytek. V politické správě vnitřní konstatujeme nejen zanedbání naší vlasti, ale přímo sílení centralismu. Na správu tu bylo věnováno pro země české r. 1895 28·1%, roku 1899 jen 27·3%; na správu centrální za to r. 1895 8·3%, 1899 ale 11·6%! Výdaj na náklady stavební v zemích českých (36·5% celého rak. obyvatelstva) klesl z 25% roku 1895 na 20·1% roku 1899. (Oč jsme zkráceni, to připadá našim alpským spojencům k lepšímu.) Náklad na poštovnictví, telegraf atd. stoupl v Čechách z 19·25% r. 1896 jen na 19·40% r. 1899, na Moravě a ve Slezsku klesl ze 7·52% na 7·18%, za to pro centrální správu vzrostl z 11·33% na 12·45%. Tak vypadá opatření českých věcí za slovanské autonomistické éry v Rakousku; sílení centralismu, klesání toho, co se nám dává. Táži se, jaké to vlastně pokroky udělali jsme naproti koalici? Za koalice byly naše potřeby v ústředí vídeňském špatně opatřeny, ale měli jsme silnou mravní váhu po všem politickém světě; dnes pak naše potřeby jsou stejně špatně — nebo hůř — opatřeny

a k tomu jsme celou svou politickou reputaci ztratili. Jaký je tu pokrok? Pardon! Máme dnes ještě jazyková nařízení, která ze $^3/_4$ jsou na papíře a v praxi se nezachovávají a zítra už nebudou.

Proč se strany vlády podlé pranic se nečinilo ve prospěch zemských financí našich a proč naši poslanci tak klidně k tomu negativnímu chování přihlíželi? Co se v čas opposice své nabouřili a nastýskali na to zanedbávání zemských financí se strany státu, bankrot zemských financí a všecko možné předpovídali a když byli sami při vesle, neučinilo se ve prospěch financí zemských ani to nejmenší, ačkoliv z takové nápravy Němci v zemích českých právě takový prospěch by měli, jako my, ba němečtí nacionálové nejsou anebo aspoň nebyli nepřáteli rozšíření autonomie zemské z ohledu hospodářských.

Myslím, že se nedopustím blasfemie, řeknu-li, že dnes praktická váha a skutečný politický význam českého sněmu je v témž poměru k platnosti státu, v jakém jsou rozpočty obou těh politických těles; rozpočty jsou jaksi číselným výrazem politického významu; a jelikož rozpočet český v potřebě obnáší asi 21 mill. zl., rozpočet říšský pak na 700 mill. zl, je poměr významu zemské autonomie v Čechách k říšskému centralismu jako 21 : 700.

Netečnost panuje dále u poslanectva naproti zájmům učitelstva. Se strany osvěty milovných, pokrokových Mladočechů nepodniká se nic nebo málo k odčinění hmotné bídy, ve které dnes stav učitelský v Čechách tone a nečiní se též nic k nápravě jeho právního poměru, hlavně k polepšení řádu disciplinárního. Pak si Mladočeši stěžují, že to učitelstvo, které zanedbávají a odstrkují, přechází do tábora sociálně-demokratického. Při hmotné bídě je ovšem těžko, nadšení pro politiku netečnosti vzbuzovat.

Co všecko opomenuto bylo netečností mladočeské politiky na Moravě, o tom byla už řeč. Nestalo se tam nic pro očistu německé byrokracie, která naše „vymoženosti“ jazykové neuznává a prostě nohama šlape; nestalo se nic pro sněm, pro města, pro školství atd. Místo toho dají se naši od Němců při smiřovacích akcích, obecně komedie nazývaných, za nos vodit. To smiřování na Moravě v dobách nynější národní a politické rozvášněnosti německé a marasmu našeho ode všech prozíravých lidí od počátku považováno bylo za klam a šalbu. Od našich poslanců ale

ne; ti brali věc vážně nebo aspoň se tvářili, jak by to činili; a utržili si blamáži.

V nejlepším smiřování vytasili se Němci, jichžto troufalost rostla rovně s naší servilností, se svýn svatodušním programem, ve kterém se neostýchají, pro Moravu ze tří čtvrtin českou vystupovati s požadavky, jako je výhradně německá vnitřní řeč úřadní a jako je ten famosní volební návrh s monstrosním rozdělením okresů volebních za účelem zabezpečení nepřirozeného početního zastoupení Němců na sněmě moravském pro věčné časy. A ani této troufalosti nebylo ještě pro naše poslance do smiřovací akce slepě zamilované a touto jako hypnotisované dosti, aby rázně vystoupivše byli učinili té komedii konec.

Cítili potřebu napřed Němců se otázati, míní-li to s tím svatodušním programem vážně. Jakoby na takovou otázku byla možná jiná než jediná odpověď kladná, kterou pak Němci skutečně dali. Neboť kdyby ji byli nedali, byli by se přiznali, že s lidem svým, s moravskými Němci, zahrávají si na komedii; a než by se přiznali k tomu, přiznají se přece raději, že se dopouštějí toho klamu proti nám; bez toho je tak průhledný. Buďto tedy naši skutečně nevěděli, jakou odpověď Němci dají anebo to věděli. Nevěděli-li, prozrazuje to dávku naivnosti na jejich straně, která jim není nikterak ke cti. Věděli-li to ale, k čemu pak zbytečně si utržili blamáži zpupnou odpovědí Němců? Pakli se ale jen tvářili, jako by odpověď byli z prvu neznali, jednali neupřímně. A ani po té odpovědi rázně další jednání smiřovací nepřerušili, nýbrž dají celé věci klidně usnout. A proč takové patolízalství? Což snad takové nedůstojné chování-se poslanců může národu prospět? jeho mravní váhu povznést? Zdá se skoro, že všecko to slouží jen účeli, aby někteří z těch poslanců nahoře zablýskli se svou mírumilovností, ústupností, opatrností atd. To smiřování nebylo, než léčkou od Němců navlečenou za tím účelem aby nepřirozenou svou nadvládu a vedlejší svou vládu v zemi hodně dlouho ještě si udrželi a potřebnou nápravu zdrželi. Kdyby poslanci naši zanechavše planého toho smiřování byli se raději starali o povznešení lidu našeho na Moravě k neuvěření ještě neuvědomělého v ohledu národním, byli by národu mnohem více prospěli. Ale jejich nečinnost v tom směru na Moravě daleko ještě přesahuje

nečinnost v Čechách. Na Moravě je hotový politický marasmus v našich řadách.

Největší netečnost projevovali poslanci pak ovšem vůči Slezsku, této Popelce zemí českých. Nikdo tam nepodporuje obětavé a nadšené vlastence naše v těžkém boji jejich s hýčkanou se všech stran, všem výhodám národního panství, přízně vládní a sousední zahraničné pomoci se těšící hydrou germanicace a německého panství. I tu svatodušní program německý dává výraz a je dobrým hlasatelem troufalosti německé, která ve Slezsku, kladouc k zemi této stejné měřítko jako ke Korutanům nechce dopřáti slovanským národům tvořícím tam 52% obyvatelstva ani nejzákladnější podmínky samostatné národní jich existence nepřipouštějíc jiného než německého úřadování i v samé zevní službě a chtějíc udržeti všem základům spravedlnosti a samým státním základním zákonům se příčící obyčej nebo zlořád nuceného vyučování němčině i na národních školách pro slovanské obyvatelstvo.

Při takových poměrech není pak divu, že i Čechové v Dolních Rakousích jsou odkázáni výhradně na svépomoc že pro školu Komenského ani prstem se nehýbá, že pro ni nelze za slovanských vlád právě tak vydobýti práva veřejnosti, jako za nejzarytějších vlád německých a že se vzmáhá již roztrpčenost ve správě spolku školu tu vydržujícího. A což bych teprve mluvil o Slovensku, vždyť toto leží už za hranicemi Cislajtanie! Se Slováky teď už skoro žádné styky vzájemnostní se nepěstují.

Tak opatřují Mladočeši prospěchy národa vůči té potopě, kterou v politice rakouské v budoucnosti s určitostí očekávati sluší.

4. Politické chyby Mladočechů.

Řeknu bez obalu: základem všeho nynějšího zla v politice a proto základní chybou politiky Mladočechů jest jejich jazyková politika.

Známo, jak velice se Mladočeši svého času na drobečkovou politiku staročeskou kasali. Avšak sami octli se tam, kde staročeská politika drobečková skončila, u punktací. A sice octli se tam ihned, jakmile počali svůj surrogát politiky drobečkové, totiž etappovou politiku provádět, kdežto

Staročechům za dobu jejich panství se podařilo vydobyti pro národ úspěchy, jichžto význam nikterak podceniti nelze.

Mladočeši, jakmile se octli v proudu vládní politiky a byli hodnými uznáni přisluhovati vládě, chtěli národ překvapiti hned na počátku nějakou obzvlášť velkou vymožeností, nějakou náramně velkou etappou, celými 45% státního práva našeho a praesentovali mu pověstná jazyková nařízení Badeniova. Avšak střelili přes cíl, neznali své odpůrce a byli příliš naivními, když se domnívali, že lze v Rakousku takovému činiteli politickému, jakým jsou Němci, přes jeho hlavu něco vnutiti, a kdyby to byla třeba i jen pouhá rovnoprávnost.

Tak stvořili Mladočeši svými jazykovými nařízeními, při kterých vůle jejich ovšem byla nejlepší, ale síly jejich nedostačovaly intensitě té vůle, původ všeho nynějšího zla v politice rakouské. S jazykovými nařízeními musili pak vzíti na sebe všecky následky těchže, jedno zlo tak jako omyl plodí nutně druhé, toto třetí atd. Musili trpěti a snášeti, že od Němců, kteří na utlačované si zahrávati mohli a tím ve výhodě byli, vina všeho toho, co Němci tropili, svalována byla na nás, jako na jejich utlačovatele. S vášnivostí Němcům vlastní a podobnou staroznámému furoru teutonskému počali Němci provozovati obstrukci a vrhli se na vlastní své dílo, na své vlastní palladium, na tu svou hýčkavou, zbožňovanou ústavu, podrývali sami základy téže a hotovili se ji zbořiti. Jak je možná takovou sebevražednou politiku vysvětliti? Pouhá zaslepenost vášně k tomu nestačí. Němci věděli a vědí dobře, že ta ústava jimi zbudovaná stojí patrně na půdě tak pevné, že ji už ani německá obstrukce podrýti nemůže; své vystoupení pak ona snadno omluví tím, že všecku vinu svalí na nás a na naši nenasytnost jazykovou, která ji nutí až k samému boření základů ústavy, kteréžto počínání Němců takto jeví se býti nikoliv účelem, nýbrž jen prostředkem důrazným, aby se jejich požadavkům zadost učinilo. Pokud tu Němci počítali správně, ukázaly další zkušenosti. — Z počátku Němci prohlašovali jen jazyková nařízení za příčinu obstrukce své, pořádali proti těmto rozmanité manifestace lidu, učinili theatrální přísahu v Chebě, že od svého obstrukčního boje neupustí, pokud jazyková nařízení nebudou zrušena a srazili se v jediný šik t. zv. německého souručenství. Když pak se jim v obstrukci té dobře dařilo, dobývali jeden úspěch za druhým, vládní politika krok za krokem jim po-

volovala, když vymohli napřed pád Badeniův, pak oklestění jazykových nařízení Gautschem a když dnes honosí se už i zdarem pádu kabinetu Thunova, rostla a roste pořád chuť a požadavky jejich. Napřed dospěli k poznání, že ten boj o jazyková nařízení není pouhým bojem o tato, nýbrž jen fásou a symptomem velkého boje mezi Slovanstvem a Němectvem; pak vystoupili troufale s opovážlivým požadavkem státní němčiny a to teď, kdy naříkají tak na utlačování své, kdežto jej za dob nepopřeného panství svého uzákoniti nebyli s to; a konečně sestavili si jakýsi kodex všech svých požadavků ve známém svatodušním programmě svém, v díle to nejurputnějším národním sobectvím diktovaném, a prohlašují teď dokonce, že jen na podkladě téhož vyjednávati chtějí. Nejhorší při tom pak pro nás jest, že naši poslanci byli nuceni, při vítězném postupu Němců, krok za krokem couvati, jednu zásadu za druhou obětovati, jeden kus programmu za druhým nedůsledně opouštěti. Především byli jako federalisté a proticentralisté nuceni — a to jest snad největší nedůsledností jejich — obhajovati centralistickou ústavu prosincovou, proti které odjakživa česká politika byla v odboji, proti vlastním tvůrcům téže, Němcům, kteří ji svou obstrukcí bořili. Pak viděli se býti nuceni opustiti své stanovisko konstituční a svobodomyslné, stavše se obhájci t. zv. lex Falkenhayn. Když totiž hrabě Badeni mermomocí ve sněmovně poslanecké prosaditi chtěl uherské vyrovnání, proti kterému obstrukce německá čelila, chtěl si zahráti na malého Bonaparta a napodobiti 18. brumaira. Dal prostřednictvím hr. Falkenhayna za pomocí pravice učiniti návrh, že obstruující poslanci mohou po trojím bezvýsledném napomenutí předsedou po případě mocí z parlamentu vyvedeni býti. Rozumí se, že návrh ten vyvolal zdvojenou bouři Němců, že chtěli přijetí jeho za každou cenu zmařiti a skutečně hlasování o něm dálo se takovým způsobem, že sami přívrženci jeho nepokládali jej za přijatý, neboť po opětném sestoupení parlamentu v nejbližším období sami to „usnešení“ desauvovali a na platnosti jeho nestáli. Nicméně byla tato lex Falkenhayn (neprávem nazývá se lex, není to zákon, neboť jednací řád sněmovny poslanecké je pouhým usnešením této bez sankce císařovy) v parlamentě prováděna tím, že někteří poslanci byli násilně policií vyvlečeni a k provádění tomu propůjčil se i český místopředseda parlamentu, který tím kompromittoval svou politickou reputaci snad pro vždy. Musím se při tomto

politickém kroku pro jeho důležitost poněkud déle pozdržeti. Odstraňovati poslance násilím ze sněmovny, a kdyby sebe více revoltovali, jest jen jedním z obojího: buďto jest to státní převrat (Staatsstreich) anebo paškvil na ústavnost. Listopadové události v rakouské sněmovně poslanecké státním převratem nebyly; neboť takový neprovádí se pomocí a prostředkem policie. Byly tedy jen počínáním, které jest logickým odporem proti pojmu ústavnosti, kteréhožto pojmu podstatným základem je právě rozdíl mezi státem právním a státem policejním. Stát ústavní má býti státem právním; pakli ale ochránci ústavy ku své pomoci přivolávají policii, degradují sami stát s takovou ústavou na stát policejní. Když Cromwell a Bonaparte užívali násilí proti parlamentům, nečinili tak s pomocí a za assistence policie, užívali k tomu vojska; násilí jejich nepřestalo sice býti násilím, ale jejich skutky byly skutečnými státními převraty, staly se dějinnými a byly korunovány úspěchem. To ale, co u nás v Rakousku se provádělo, nemohlo, jak od prvopočátku bylo jisto, jinak, než fiaskem skončiti. Dobrá, ale co proti obstrukčníkům slušelo podnikati, jak je krotiti? Mělo se jim prostě dáti zcela klidně dále řáditi! A to jsme mohli, my Čechové, odvěcí nepřátelé centralistické ústavy nynější, s dvojitým klidem, ba s plesajícím srdcem činiti. Neboť ti obstrukčníci, bořící svým počínáním vlastní své dílo a nedovedoucí respektovati váhu majority, dokazují, že nemají ocenění a smyslu pro parlamentarismus a ústavnost; mělo se dáti jim dořáditi, až by se byla nahlídla absolutní logická nutnost, přikročiti snad k státnímu převratu, který beztoho ne-li dnes, tedy zítra anebo později na denní pořádek přijíti může. Takto ale výsledek dal obstrukci za pravdu a dnes jsme na stanovisku, že se s ní pořád jen vyjednává a vyjednává! I na to nesluší zapomenouti, že i v politice platí: dnes mně, zítra tobě. Jak kdybychom my byli bývali na místě revoltujících Němců? Kdyby se byli naši poslanci policajty vyváděli? A což pak nemůžeme se sami snadno ještě octnout v jejich položení?

Jest sice snadno, uznávám, kritisovati činy neúspěchem poskvrněné; jest snáze je kárati, než v tlaku okolností se jim vyhýbati. Uznávám to a proto při posuzování právě tohoto kroku nejostřeji odsuzovaného chci býti co nejobjektivnějším a nejindulgentnějším. Leží na bíledni námitka: Vždyť Mladočeši ani jinak jednati nemohli, než jak činili;

vláda jim byla vydala jazyková nařízení, za to oni byli povinni, chrániti ji a podporovati politiku její stůj co stůj; vždyť bylo docela nemožno, vládu v rozhodném okamžiku opustiti; nejen, že by to byl černý nevděk býval, ale celá jazyková nařízení byla v sázce. Uznávám logiku této námitky. Ale ona nedokazuje nic jiného, než co jsem shora řekl, že pátrání nás vede vždy konečně k jazykovým nařízením jako k původu všeho zla. Ovšem, pro jazyková nařízení byli Mladočeši angažováni, avšak jazyková nařízení byla dle mého náhledu omylem mladočeské politiky, tak jako punktace svého času omylem Staročechů byly; oběma těm akcím sluší vytknouti, že při nich úplně opuštěna byla půda státoprávní. Však o tom ještě šíře později. Ale i když již Mladočeši svou jazykovou politikou vázáni byli, každá povolnost musi míti své meze; v úmyslech a cílech může býti souhlas, ale náhledy o prostředcích mohou se různiti; a pakli vláda za účelem provádění své politiky sahá k prostředkům, které jsou útokem na příliš vzácné statky (jako byla při provádění lex Falkenhayn immunita a osobní svoboda poslanců), než aby ten, kdo těch statků se dotýká, mohl zůstati bez pošramocení své reputace, pak jest povinností strany, říci vládě: až potud a ne dále! buďto sáhne se k jiným prostředkům, nebo spojenectví musí vzíti za své. Politická konfigurace v listopadu r. 1897 byla zajisté taková: Naproti obstrukci německé bylo lze nastoupiti jednu z těchto tří cest: buď povolit obstrukci, což znamenalo svoliti k zrušení jakových nařízení počátkem roku vydaných; anebo dáti obstrukci řáditi dále a se založenýma rukama k řádění tomu klidně přihlížeti; anebo konečně sáhnouti k obranným prostředkům proti obstrukci. Nám, kteří dnes s klidem můžme tehdejší bojiště přehlédnouti a dle toho, co mezitím se událo, strategické plány tehdejší s rozvahou kritisovati, zdá se, že nejvýhodnější cestou, která mohla se voliti, byla první; Mladočeši měli se přiznat k svému omylu, pustit jazyková nařízení a obrátiti se na pravou dráhu, třeba etappovou, ale bezpečně k státnímu právu vedoucí. Ale uznávám, že volba této cesty byla tehdy skutečně nemožnou; jsou omyly politické, které musejí přivodit smrt strany a toho měli se Mladočeši tehdy co obávati; pak nebyla nařízení za těch několik měsíců svého trvání ještě dostatečně zakořeněna, národ nebyl ještě v držení výhod jejich. Nemohu a nemám tedy mladočeské politice za zlé, že cestu první nevolila, to již proto, že se domnívám, že není dnes ještě

pozdě ji nastoupiti. Ze zbývajících dvou cest: buď dáti obstrukci klidně řáditi dále nebo ji potírati, byla volena, jak známo, alternativa poslednější a to jest chyba, která se tehdejší politice odpustiti nedá. Nechtěla-li se volit první ze 3 shora poznačených cest, nezbývalo, než se ctí kráčeti po druhé. V této mé argumentaci dává mi za pravdu důvod v politice nejsilnější, úspěch nebo vlastně výsledek. V boji mezi hr. Badenim a obstrukcí nebyla obstrukce poražena; naopak ona povalila vládu Badeniovu; politika česká sice v tom boji docela poražena nebyla, ale dala se na čas udržet jen, když hr. Badenimu nevděčně dala padnout a dala si líbiti oklestění, které provedl baron Gautsch na jazykových nařízeních; postavení pak, které zaujímala česká politika vůči hr. Thunovi, nebylo nikterak závidění hodným a už jásá obstrukce, že i této vládě nohy podrazila. A jaké bude postavení naší politiky teď? Vždyť jest již i zrušení jazykových nařízení jisté. Zcela jiný mohl býti výsledek české politiky, kdyby druhá z oněch tří cest, totiž cesta naprosté nečinnosti vůči obstrukci německé byla se nastoupila již v listopadu 1897, tak jako politika dnešní je nucena po ní kráčeti.

V tom případě nezbývalo ovšem, než vládnouti též prostředkem odiosního čl. 14. ústavy způsobem poloabsolutistickým; avšak vláda mohla zůstati při hr. Badeniovi, což by při nejmeníšm bylo ten mravní význam mívalo, že obstrukce nemusila slaviti triumfy z porážky vlády a politika vládní nemusila se dodělati takového fiaska, jak se stalo. Vládnouti pomocí čl. 14., k tomu není třeba žádného umění; to, co prováděl do poslední chvíle hr. Thun, mohl snad prováděti stejně a snad dnes ještě hr. Badeni, kdyby nebyl v listopadu 1897 tak osudně zasáhl policejní mocí v parlament a kdyby mu politika česká byla spolupůsobením svým při tom kroku nepomáhala a omyl jeho neschvalovala. Dnešní zmatky ovšem by trvaly právě tak; a vyšetřovati, jaký z těch zmatků je východ, není vlastně mým úkolem, pokusím se ale přece o to později.

Bude teď třeba poněkud blíže přihlédnouti k těm jazykovým nařízením Badeniovým za původ všeho dnešního zla označeným. Za hlavní chybu a za vlastně jedině závadné pokládám druhé z těch nařízení, jednající o jazykové kvalifikaci úředníků. Tam bylo předepsáno, nejen že pro budoucnost požaduje se ode všech úředníků v království Českém (i na Moravě) znalost obou zemských jazyků, ale že i úřad-

níci již ustanovení do určité doby znalost tu osvojiti si musejí. To byla pro Němce v uzavřeném území v Čechách velká rána; ta sloužila jim za záminku, že pobuřovali lid, že se nám jedná o počeštění celého uzavřeného území, že jim tam nasadíme samé české úřadníky, že ustanovené již německé zbavíme chleba, že nejen úřadnictvo tamnější chceme donutit k znalosti češtiny, ale i celé obyvatelstvo vůbec a že k tomu má sloužiti za prostředek počeštění úřednictva; neboť Němec v uzavřeném území pak prý bez znalosti češtiny proti Čechovi práva nenalezne a pod. Lid, pro který nařízení byla příliš abstraktními, než aby je byl četl nebo jim dokonce rozuměl, věřil tomu balamucení a revoluce byla hotova. Zcela objektivně posuzováno, bylo skutečně neliberálním, proti zásadě, že předpisy nepůsobí nazpět, chtíti úřadníky již ustanovené nutiti k osvojení si druhého jazyka, který ve službě snad po celý život nepotřebují. A co se týče té znalosti obou zemských jazyků při všech úřadnicích pro futuro (ve kterém předpisu měla dojíti výrazu zásada o nedělitelnosti vlasti), trpí ta zásada logickým nedostatkem, že se znalost druhého jazyka žádá, aniž by bylo opatření učiněno, že třeba jest se témuž i naučiti. Zásada hořejší nemá významu, není-li s ní spojeno zároveň uspořádání poměrů školských. Jest přece bližším, než požadovati od odrostlých lidí, aby se učili jazyku nějakému, zavésti tento jako obligátní předmět do středních škol. Přiznávám, že to by dnes ani nám nebylo vhod. Pak ale nedá se s tím stanoviskem srovnat ani požadavek nutné znalosti druhého jazyka v úřadech, od Němců právě tak, jako od nás. Nezbývá z logického stanoviska, než rozhodnouti se pro alternativu: buď zavést obligátní učení se druhému jazyku zemskému do středních škol nebo upustit od požadavku obojjazyčnosti úřadnictva. V tuto logiku budu věřit potud, pokud ji někdo nenahradí lepší. — Toto druhé jazykové nařízení Badeniovo, které bylo skutečně neudržitelno, bylo Gautschem zrušeno.

Co pak se týče prvního nařízení, kterým zaváděla se čeština do vnitřní služby úřadní v Čechách a na Moravě, nebylo Němcům vhod, že v něm došla výrazu zásada nedělitelnosti vlasti a že rovnoprávné české vnitřní úřadování mělo se vztahovati i na uzavřené území v Čechách. Ačkoliv každému dítěti jasno bylo, že půda v uzavřeném území pro takovou radikální změnu připravena nebyla, mám přece plné přesvědčení, že pro toto (první) nařízení by Němci

až k obstrukci nebyli sáhli; vždyť si dobře pamatujeme, že krátce před vydáním nařízení čelní a na slovo vzatí, mezi tím ovšem nerozumem Němců už odstavení politikové němečtí (jako Lippert) prohlašovali, že proti vnitřní češtině (ovšem jen v oblasti české) ze zásadných důvodů nic nemají, a že ponechávají státní správě samé, aby uvážila, pokud zavedení téže snad nevadí ohledy správní. Jak známo, i při tomto (prvním) jazykovém nařízení bar. Gautsch úplně vyhověl stanovisku Němců rozdělením král. Českého v jazyková pásma pro vnitřní službu úřadní.

O těch jazykových nařízeních mohu ale jako bývalý úřadník ještě něco prozraditi. Dle mého náhledu nebylo k tomu, abychom si vydobyli, co dnes skutečně máme, ani žádného nařízení potřebí bývalo; neboť stav, jak byl jazykovými nařízeními stvořen, jest stavem, který ze stávajích zákonů úplně odůvodniti se dá, jak hlásal správně za živa vždy poslanec Vašatý. Čeho nám více potřebí bylo než nařízení jazykových, jest národně uvědomělé úřadnictvo české (aspoň přibližně takové, jaké mají Němci) a to by si bylo vydobylo tu vnitřní úřadní češtinu samo. K tomu nebylo třeba než popřáti sluchu hlasu logiky při výkladu stávajících zákonů a podpora nebo ochota vyšší byrokracie vůči provádění té rovnoprávnosti. Ministerstvo mohlo se prostě obmezit na to, že by v pořadí instancí v oboru, ve kterém mu rozhodovati náleží, tedy vesměs a všude v oboru správním a manipulačním, bylo se prohlásilo pro platnost češtiny ve vnitřnl službě; kdyby pak vůdčí místa byrokratická v zemi byla se obsadila lidmi prostými vší národní předpojatosti, umíněnosti a úzkoprsosti, bylo by uvědomělé úřadnictvo české vidouc povolnost vyšších kruhů samo se už postaralo o to, aby svaté naše rovné právo v obyčej vešlo; neboť stará německá nadvláda jazyková jen silou obyčeje se udržovala a leckde podnes udržuje. Takového uvědomělého úřadnictva ale snad jen v království Českém bylo; na Moravě ho rozhodně nebylo, ba tam při třech čtvrtinách českého obyvatelstva není ani většina českého úřadnictva (v soudnictví jest na vyšších místech od 7. třídy počínajíc 66% Němců a 34% Čechů, poměr téměř obrácený jako při obyvatelstvu!) a proto bylo první úlohou rozvážné politiky, postarati se o to, aby i na Moravě taková výhodná pro naše požadavky půda se stvořila nasazením českého úřednictva do země, k čemuž průprava měla se státi založením české university v té

zemi. To by byla dle mého náhledu cennější a nikoliv tak nebezpečná etappa bývala než jazykové nařízení. Že věci tímto postupem bráti se mohly, to dokazuje příklad Slezska, kde ten embryo jazykové rovnoprávnosti, který té zemi dopřán byl, nevydobyli poslanci, nýbrž prostě dvojice českých úřadníků.

Nejhorší a neodpustitelnou chybou, kterou Mladočeši při své jazykové politice, jak v jazykových nařízeních výrazu svého došla, se dopustili, bylo však to, že ji vyloučili z celkového programmu státoprávního, vlastně programm státoprávní nahradili prostě programmem jazykovým, kdežto jazyková otázka jenom součást programu státoprávního tvoří.

Toto odloučení jazykové otázky od státního práva kterého se takovou politikou Mladočeši současně mlčky vzdali, došlo výrazu svého v tom, že jazykové nařízení Badeniho vydáno bylo pro Čechy zvlášť a pro Moravu zvlášť a to v různých dobách, pro Slezsko že pak vůbec žádné vydáno nebylo, že obě prv jmenované země prohlášeny naproti sobě za cizí a že ve vzájemném jejich styku úřadním zásady jazykové v nařízení složené platiti neměly. A vláda při kterési příležitosti i výslovně to doznala a vytýkala, že to rozdělení stalo se schválně, aby se snad nemyslilo, že mají býti nařízení nějakým krokem k uskutečnění státního práva.

Toto tedy bylo od našich poslanců, kteří se s tím spokojili a spřátelili, opuštěno. A přece nedůslednost takového počínání každému patrnou býti musila z takových nesrovnalostí, jakou bylo na př., že dle toho upravení měli ryze němečtí soudové v uzavřeném území (na pr. soud v Bastianperku se soudem v Kadani) po případě dopisovati sobě česky, avšak čeští soudové v Čechách s českými soudy na Moravě (na př. soud v Čáslavi se soudem v Přerově) měli si vždy dopisovati německy! — Změnou Gautschem provedenou rozděleno bylo království České ve tři jazyková pásma, tím bylo stanovisku německému vyhověno a uzavřené území jejich aspoň ve vnitřním úřadování zásadně uznáno.

Mladočeši to trpěti musili, aniž by se jim bylo náhrady nějaké dostalo. Tím ale zbaveni byli vzácného kompensačního objektu, který by Němcům za uznání našeho státního práva z jejich strany nabídnouti se dal; mám totiž za to, že s naší strany přistoupiti se může na požadavek

Němců po administrativním rozdělení jen za tou podmínkou když oni uznají naše státní právo, tedy jen ve státě českém, který zříditi se má a pak nejen pro Čechy, nýbrž pro všecky 3 země české společně. Tak ale Němci dnes v Čechách své uzavřené území (ve vnitřním úřadování) již mají, ale my z našeho státního práva nemáme nic a jsme od něho následkem jazykové politiky snad vzdálenější, než kdy. — Tolik ku karakteristice vnitřní ceny těch jazkových nařízení, které tolik bídy nejen Němcům, ale i nám spůsobily, které stát na pokraj záhuby uvrhly, celý veřejný, zvláště parlamentní život na čas zastavily a diskreditovaly a klidný politický vývoj v Rakousku z kolejí vyšinuly.

5. Taktika Mladočechů.

Taktika Mladočechů při neúspěších jejich musí býti, aby ty neúspěchy před národem co nejvíce zakryli ánebo aby je, pakli patrnými se staly, kde možná zapřeli, na oko proti nim se stavěli co možná radikálně, nebo aby před národem zdánlivými úspěchy se blýskali nebo aby týž sliby konejšili a různým ujišťováním v jistotu ukolébali.

Taktika Mladočechů je především taktika umlčovací, kterou znamenitě umí provozovati tisk jejich a která se pěstuje za tím účelem, aby zůstalo národu tajno to, co je důležito mu věděti, ať již je mu to na prospěch nebo na škodu a co zároveň straně je nepohodlným a závadným.

Taktika Mladočechů jeví se dále v politice nečinnosti. Sami nemohou přece národu vykládat o té zbědovanosti vlastní své politiky, proto dávají životu politickému usínati, nepořádají žádné schůze nebo velice spoře, nepovzbuzují lid politicky, jak to dříve činili, nepřipravují ho na věci příští; lidem, kteří za jejich politiku se obětují, dají klidně padati, nepodporují je, neodměňují se jim, ani zadostiučinění jim nevymáhají, jak pro to nejkřiklavějším dokladem je příklad hr. Badeniho.

Taktika Mladočechů je dále taktikou přímého balamucení. Kde se něco umlčeti nedá, vylíčuje se to ve falešných barvách a ve falešných posudcích, mluví a píšou se dohromady věci logicky naprosto nesrovnatelné, což ale dav nemyslící nezpozoruje, píše a mluví se dnes tak, zítra opačně atd. Stalo se, že moravský předák strany

v jednom městě na schůzi přítomným se vší vážností vykládal, že prý úprava jazykové otázky cestou zákonodárnou může nebo má se státi provisorně zákonodárstvím říšským, definitivně ale že musí se státi zemským zákonodárstvím; někoho, kdo neví, že rozdíl mezi zákonodárstvím definitivním a provisorním je nesmysl, takové tvrzení ovšem oslní jako výron bůh ví jakého důmyslu. Poukazuji dále na Nár. Listy od 5. května 1899, kterak psaly vůči zamýšlenému tehdá od vlády oktrojování jazykového zákona § 14. ústavy. V úvodníku velice radikálním takový úmysl naprosto zamítaly a zatracovaly, na 5. straně pak mezi situačními zprávami čtenářstvo samy s úmyslem tím smiřovaly a k připravení se naň naváděly.

Je dále známo, jakými silnými akcenty dovedou poslanci mladočeští někdy na sněmu českém mluviti (na př. v aféře Miřičkově), ale jak potom šourají se pokorně po kancelářích vládních hodnostářů bezpochyby konejšejíce a odvolávajíce. Známo je, jak se někdy naprotí lidu mluvilo radikálně a jak to radikální bouchání ve skutečnosti ztratilo se v prázdný zvuk. Počítá se všude na krátkou paměť obecenstva. Pokud strana je při vrchu, odmítají se všecky útoky na její neúspěchy s rozhořčením jako plané podezřívání, situace líčí se v barvách co nejrůžovějších a slibuje se pro budoucnost to nejkrásnější. Jakmile ale postavení strany (nahoře) počíná se otřásati, líčí se opět naráz a hned po tom předchozím růžovém líčení všecko co nejčerněji a v barvách co nejtemnějších jakoby během 24 hodin takové radikální proměny od nejrůžovějšího k nejčernějšímu byly možny, a to děje se u vědomí, že to tak zle dopadnouti nemůže, ale aby se pak strana chlubiti mohla, že těm strašidlům dovedla zabrániti, že se neuskutečnily. Takové počínání je taktikou falešnosti a klamu.

Druhy taktiky mladočeské ale tím nejsou vyčerpány. Máme tu ještě taktiku frázovitosti a parádnosti, která nedostatek činů a úspěchů nahraditi a zároveň zakrýti chce frázovitými řečmi, pořádáním slavností, drahých parád atd.

A máme tu konečně ještě politiku pštrosí, která dělá, jakoby to, co je jí nepohodlným a co nelze zatajit, neviděla. Nejlepší příklad v tom směru poskytuje chování se Mladočechů proti svatodušnímu programmu německému. S mnoha stran bylo naléháno, aby proti tomuto postaven byl se strany pravice, anebo aspoň se strany slovanské

protiprogramm. Ale pravice nedovolila tomu; nesrovnatelnost zájmů byla by musila vyplynout na povrch. Jak si Mladočeši pomohli? Dělali, jakoby jim vážnost toho německého programmu nebyla povědomou, prohlašovali jej za masopustní žert, o kterém nelze vážně debattovat, který nestojí za vyvrácení a pod., ačkoliv Němci podávali každý den pádné důkazy, že to s tím programmem úžasně vážně myslí. A co byl výsledek té pštrosí politiky? vysoké kruhy vidouce, že proti programmu německému nestaví se slovanský protiprogramm, nemajíce onen s čím srovnávati, uvykly sobě pomalu na onen, počínaly ho pokládati za způsobilý základ buď k vyjednávání nebo aspoň k diskussi; k tomu názoru připojili se pak sami němečtí politikové z pravice a Mladočeši dnes se svou pštrosí politikou musejí slyšet, jak se odevšad k vyjednávání s Němci na základě toho masopustního žertu tlačí. Takové vážné akce, jako německý společný programm, byly tedy od Mladočechů pohrdlivě odbyty jako žert; za to těšily se velké pozornosti jejich zjevy vskutku směšné, prázdné a efemerní, jako pověstná brožurka Bresnitze, proti které psalo se sáhodlouhé vyvracování. Ostatek leží na snadě porovnání brožurky Bresnitzovy s brožurkou Dykovou (o bosenských poměrech), nechci se však zde do toho srovnávání pouštět.

II. Výsledky mladočeské politiky.

a) Úspěchy.

Není sice úkolem obžaloby vypočítávati úspěchy pohnaného na soud. Nicméně, jelikož jsem slíbil býti co nejobjektivnějším, dotknu se jich přece.

Převážná většina úspěchů mladočeských je negativní, to jest úspěch spočívá v tom, čemu se zabránilo, nikoliv v tom, co se vymohlo. Přední, hlavní, nejdůležitější a nepopíratelnou zásluhou Mladočechů jest povalení punktací; sem spadá dále pád koalice a svržení hr. Thuna se stolce místodržitelského v Čechách a pod. Všecky takové úspěchy jsou z doby opposice.

Mám-li vypočísti nějaké úspěchy positivní, mohu vyjmenovati jen tři: jazyková nařízení, převzetí matičného gymnasia opavského do státní správy a založení české techniky v Brně. O ceně jazykových nařízení měl jsem příležitost již mluviti; nad to nacházejí se tytéž právě ve stadiu očekávaného zrušení a tento úspěch tedy vlastně odpadne. Zůstane jen to, co současně a souvisle s ním odbyto bylo, změna v personaliích vysokých kruhů byrokratických, však jen v Čechách a jen v oboru soudním; nechci nicméně úspěch ten zlehčovati. Co se týče matičného gymnasia opavského, bylo sestátnění jeho jenom otázkou času a nebyla by se mu na dlouho žádná vláda mohla vyhnout. A co konečně se týče nově zřízené techniky v Brně, nepokládal bych tu věc ani tak za vymoženost mladočeské strany, jako za vymoženost jejího ministra financí v kabinetě Thunově, která mu dopřána byla bezpochyby jako náhrada za odium, které vzal na sebe zvýšením nepopulární daně cukerní a provedením celého vyrovnání uher-

ského cestou absolutistickou pomocí § 14. ústavy, načež padl. Chce-li se dr. Kaizl o ten úspěch s celou stranou děliti, nemám nic proti tomu.

b) Neúspěchy.

S vypočtením těchto nebudu tak rychle hotov. Především podotýkám, že jsem měl příležitost již v předchozím na nejednom místě dotknouti se výsledků pro nás nepříznivých mladočeské politiky. Nebudu ten výpočet opakovati, třeba jest však doplniti jej následujícím.

Jazyková nařízení vzbudila u rakouských Němců vůbec a u českých zvláště zuřivou nenávist a teutonský furor proti nám, který snažili a snaží se titíž poctivě vzbuditi i za hranicemi proti nám u svých říšských soukmenovců. Tu zlobu a nenávist pocítili především naši bratři v uzavřeném území, kteří se stali předměty zuřivého pronásledování a boykottu se strany rozvášněných a rozeštvaných Němců. Ztráty našinců z toho pošlé počítaji se do statisíců.

Avšak jest patrno, že ani na zahraniční postavení našeho národa nezůstalo to německé štvaní bez vlivu; tak dokazuje hromadné vypovídání našich a jiných slovanských dělníků a pojediné vypovídání příslušníků našich ze sousední říše německé, hlavně z Pruska, kam oni za výdělkem se odebrali. Jakým chabým způsobem proti té barbarské nepohostinosti zachovala se rakouská vláda, jak hr. Thun sice vzmohl se v prvním okamžiku na energický protest řečnický na opovědění reciprocity, jak ale ihned po tom na zavrčení z německé říše v officiosním listě svém slova svá tlumiti dal a z polovice odvolával, je všeobecně známo. Rovněž jest známo, že se strany vlády pranic podniknuto nebylo ve prospěch našich menšin proti boykottu německému.

Společná nenávist všech Němců proti nám a proti naší politice měla jako další následek sražení se všech Němců v jediný politický šik, nahražení dřívější roztrhanosti německé politiky společným německým souručenstvím, mocnějším nežli jest pouto pravicí dohromady vížící.

Němci v celém Rakousku, třeba za normálních poměrů politicky jsou úplně nesjednoceni a v množství stran se rozpadávají (a jakmile k vrchu se dostanou, zase ihned se rozpadnou), vyznačují se přece silnou kmenovou příchylností, tak že Němec ze severních Čech stejně cítí s Něm-

cem z jižního Štýrska, Němec z Vorarlberku stejně s Němcem slezským ve věcech národních; kdežto u nás není než malicherná rozháranost, rozkouskovanost, řevnivost a dětinská nepřejnost i mezi námi samými, úzkoprsý zemský anebo pouze territorialní separatismus, tak že Čech z království nechce věděti o Moravanovi, tomuto zase Čech z království je cizincem, při čemž oběma zase Slezák je docela lhostejným, a ve které příčině nelze se domoci nápravy, protože každý vinu z toho neblahého ryze slovanského úkazu svaluje na druhého, každý jen od druhého nápravy požaduje a sám se jí podrobiti nechce. Německý zájem dovede všecky Němce ihned spojiti k společnému postupování.

Obstrukční hnutí vyvolalo velký rozmach národního života a cítění u Němců. Takové prázdné zjevy, jako je posl. Wolf, staly se apoštoly mezi nimi, zbožňovanými modlami gloriolou ozářenými. Titíž udržují je ustavičnými řečmi, schůzemi, shromážděními, pořádaními, pobuřujícím tiskem a podobnými prostředky v rozechvění a rozčilení a pobádají je k společenské organisaci na základě co nejvýstředněji národním. Abych jeden příklad uvedl: Dle Nár. Listů od 4. července 1899 přibylo spolku „Bund der Deutschen in Böhmen“ za jediný rok 1898: 118 místních skupin a 20.000 členů! A národní rozmach německý neobmezuje se pouze na hranice Rakouska, pěstují se intimní svazky se soukmenovci v říši, svazky polititické a ještě více společenské; pořádají se výlety sem a tam, společné zábavy, ba některé spolky (na př. turistické) vztahují se na Rakousko a Německo společně (v Německu jsou odbory takových); a jak úzká je vzájemná organisace mezi spolky turnérskými, je všeobecně známo. Též to je známo, jak se pořádají celé výpravy rakouských Němců k mrtvému Bismarkovi a jak naši Němci každé chvíle do německé říše jezdí si stěžovat a žalovat na naše rakouské poměry a jejich „nesnesitelné“ postavení zde. To všecko podniká se od Němců na utužení národního smýšlení nebo snad fanatismu.

A co se děje mezi tím u nás? U nás zavládla úplná lenivost, lethargie a ospalost politická; národ udržuje se při životě jen slavnostmi, parádami atd., ale seriosního, vážného se nepodniká skoro nic. Nikde schůze, nikde osvědčení, nikde obětavost. Na schůzích není co povědět, osvědčovat se není proti komu, obětovat není proč: tak se praví,

jako bychom těmi nešťastnými jazykovými nařízeními byli si už hotový ráj vybojovali, jako by po nich už žádných požadavků našich více nezbývalo, jako bychom nebyli museli každou chvíli býti připraveni na opětné jejich zrušení a jako by politická ostražitost nekázala vždy míti na zřeteli věci budoucí možné a pravděpodobné a náležitě na ně se připravovati. Drobná práce dávno u nás už pozbyla veškeré přitažlivosti naproti vysoké politice, která s takovou zálibou se pěstuje. Práce drobná koná se dnes nejvíce ještě v nejzanedbanější zemi naší, ve Slezsku, kde takřka národní ruch český je skoro ještě nejživější. Za to na Moravě panuje v našich řadách úplný politický marasmus, ku kterému ovšem smiřovací komedie v té zemi provozovaná svůj díl přičinila.

Za takových poměrů není divu, že obstrukce německá přes svou bláznivost, přes nelogičnost svého počínání, přes nízkost politického obzoru a nedostatečnost státnického smyslu hlav ton v ní udávajících na celé čáře je vítěznou. Potvrzuje se tu opět jednou stará, od bystrých pozorovatelů dávno už uznaná pravda, že rakouským vládám lze imponovati jedině rázným vystupováním, že u nich nejvíce ten vyřídí, kdo jim dovede nahnati nejvíce respektu. Nu, a že lokajstvím respekt se nevzbuzuje, v tom mi zajisté každý přisvědčí Vděčnost pak jest pojmem rakouským vládám neznámým.

Němci přenášejí zášť, kterou v nich vzbuzuje nepopulární počínání si našich předáků — Dra. Kramáře při provádění lex Falkenhayn, Dra. Kaizla při provádění vyrovnání a zvýšení cukerní daně pomocí § 14. ústavy — na celý naš národ, jak u lidí logicky nemyslících je přirozeno. Následky toho jsou boykott našinců v uzavřeném území, krutý osobní boj proti všemu českému s povrhováním veškeré morálky, hrubé násilí proti každému hnutí a každé manifestaci českého života, a kdyby to byly jen nejnevinnější společenské zábavy, maření a přepadání sokolských slavností ve Vídni, afrikánské výpravy proti našim studentům v Celji, proklamace pěstního práva a krvavé msty proti nám. Němci obstrukční vědí dále dobře, kde nás bezpečně napadnouti mohou, v našich spojencích totiž. Mezi Poláky obstarává jim služby pomocnické frakce kapitalistické korrupce, která se kupí kolem pověstného „Slova polského“, která nemůže staré lásky své, koalice, zapomenout a která Bresnitzovými brožurkami a jinými prostředky pracuje na

obnovení koaličního sdružení, aniž by pro to od kollegů svých v kole polském náležitě okřiknuta byla; vždyť toto samo mívá často chvíle velice sentimentálně-opportunistické nálady. Lépe ještě dovedli obstrukčníci trefiti a poraziti pravici v alpských našich německých spojencích tím, že se těchto dotkli na nejbolavějším místě jejich, v katolickém jejich smýšlení, postavivše, propagujíce a provádějíce heslo: „Los von Rom“. Není divu, že obstrukčníci tím počínáním německým klerikálním konservativcům nahnali tolik strachu, obzvlášť když celá akce s počátku zdála se potkávati se s jakýmsi úspěchem, že tito dnes by obstrukčníkům rádi ve všem už povolili, že jsou již pro zrušení jazykových nařízení a skoro už přijali svatodušní program německý za svůj. Naše spojenectví je jim dnes už více na překážku, než k němu lásky chovají. Ovšem při útvaru tak nepřirozeném, jakým je pravice (která je jen změněným vydáním koalice), k tomu přijít muselo.

Nerad bych opomenul zmíniti se ještě o jednom zjevu, který sice s vysokou politikou nemá co činiti, anť se týče života hospodářského, který ale na naše poměry vrhá světlo nad jiné karakterističtější. Míním časté úpadky našich záložen, které teď, za vrchu mladočeské politiky, jsou na denním pořádku. Je v tom snad nějaká příčinná souvislost? Nápadno je zajisté, že ty krachy za dob politiky staročeské se nevyskytovaly, že tu naše záložny zkvétaly, ač ústaváckými vládami krutě pronásledovány byly. Známa jest po celém českém národě nedostatečnost mladočeská v ohledu národohospodářském. Známo jest dále, ač velice smutno je to doznati, že každý liberalismus u nás v Rakousku (a bezpochyby bude tomu tak i jinde) skončil na poli hospodářském korrupcí, čímž vznešená idea liberalismu všude diskreditována byla. Proč Mladočeši za účelem nápravy záloženské ani prstem nehýbají?

Takovéto jsou následky mladočeské politiky. Octli se s nimi tam, odkud vyšli, u punktací; neboť stalo se, že na posledním zasedání českého sněmu předák mladočeský doporučoval vládní předlohu ohraničovací rázu zřejmě punktačního k přijetí. Místo staročeských drobečků chtěli vydobyti Mladočeši národu celý krajíc a nevydobyli mu než jazyková nařízení, o kterých věru těžko říci, neměl-li z nich národ větší škody než prospěchu.

c) Povšechná karakteristika mladočeské politiky.

Ze všeho, co jsem tuto obšírně vyložil, zajisté každý soudný čtenář utvořil si již svůj soud o nynějším rázu mladočeské politiky. Seznal zajisté, že jest to dnes jen politika neupřímnosti, falše, klamu, balamucení, frázovitosti, lokajství, patolízalství, prospěchářství, politika zadávání národních zájmů a národní cti za planý titul vládní strany, politika spokojování se s planými sliby. Co vláda dělá s Mladočechy, to oni dělají s národem. Nejlepším symptomem dekadence a neudržitelnosti té dnešní politiky je spousta nedůsledností, kterých strana mladočeská následkem své bezzásadnosti a šikmého svého položení je nucena se dopouštět. Mladočeská politika je nedůslednou, neboť opustila všecka svá programmová stanoviska; opustila:

1. stanovisko státoprávní; nejen že nic nepodnikla k těsnějšímu spojení všech tří zemí koruny svatováclavské, připustila spíše odcizení se těchže následkem výslovného vyloučení stanoviska státoprávního z jazykových nařízení, jak podrobně bylo již vyloženo, následkem nahražení státoprávní politiky své politikou pouze jazykovou vytržením této z rámce státního práva a následkem úplné netečnosti své vůči Slezsku;

2. stanovisko konstituční, které tvoří část její svobodomyslnosti; neboť mladočeský ministr financí vládl absolutistickým užíváním § 14. ústavy; místopředseda sněmovny poslanecké dal z této poslance odstraňovat mocí policejní;

3. stanovisko federalistické, neboť Mladočeši hájili centralistickou říšskou radu proti vlastním tvůrcům téže; jejich ministr zasedal v centralistickém ministerstvu;

4. stanovisko demokratické; neboť Mladočeši spojili se s polskými stanczyky i feudálními velkostatkáři a klerikálními Němci ve společnou pravici;

5. stanovisko svobodomyslné, neboť museli svou politiku spojencům svým přizpůsobit; nevidí protiústavní činění, které provozuje se v ministerstvu spravedlnosti, hlavně ustavičným zasahováním do justice tajnými výnosy; jejich miláčkem stal se od nich dříve do duše nenáviděný hr. Thun, jenž jako místodržitel český se byl vyslovil: „budu liberalismus potírati, kdekoliv se s ním setkám“;

6. stanovisko národní protipunktační, neboť předáci jejich doporučují na českém sněmu předlohy rázu punktačního k schválení;

7. stanovisko pokrokové, neboť upustili od požadavku všeobecného hlasovacího práva a hlásí-li se k němu kde přece, činí tak jenom na oko;

8. stanovisko osvětové, neboť nestarají se o povznešení vzdělání lidu a odtáhli od učitelstva pomocnou ruku svou; k Lichtenstejnově návrhu školskému chovají se obojetně;

9. stanovisko autonomistické, neboť při různých příležitostech, hlavně při uzákonění nové organisace soudní zradili právo zemského zákonodárství při celém tom tak důležitém a rozsáhlém oboru, snad někteří z nich byli dokonce či jsou ještě už i smířeni s oktrojováním jazykového zákona pomocí § 14. říšské ústavy.

Co tu zbylo ze všech krásných hesel mladočeského programu?*)

Nedůslednost a zaviněná jí bezzásadnost je smrtí každé politické strany. Jakou váhu může míti strana, která něco jiného ve svých programmech hlásá a něco jiného koná? Mladočeši mají ovšem to štěstí, že jsou postaveni ve zvláště příznivých podmínkách a okolnostech, které dovolují se jim dnes ještě udržeti. Jejich štěstím je:

1. že není proti nim v národě českém žádné organisované opposice, že není žádné strany, která by byla s to, nastoupiti jejich dědictví a vstoupiti okamžitě na jejich místo, jak oni svého času vystřídali Staročechy;

2. že není žádné opposiční publicistiky rozšířené, proti nim pracující; listy mladočeské pořád ještě opanují národ a staročeské listy dnešní politiku mladočeskou přímo podpoprují; listy ostatních stran českých nemají ani potřebného rozsahu, ani dostatečného rozšíření; opposici nedostává se též žádné sjednocenosti;

3. že politika Němců přes okamžité vítězství, která jí připadají a která nikterak na věčnost nejsou vypočtena, je celkem ještě bídnější a horší než naše.

---

*) Aby se posouditi mohlo, jací byli Mladočeši dříve, když byli v opposici proti Staročechům a jdcí jsou dnes, jako panující a vládnoncí strana, doporučuji četbu prohlášení shromáždění strany svobodomyslné ze dne 11. dubna 1887 (viz Srb: Politické dějiny národa českého str. 690), které bohužel pro obsáhlost jeho zde otisknouti nemohu a porovnání téhož s dnešním chováním se strany.

III. Naše nedostatky a potřeby.

1. Všeobecné.

V popředí našich požadavků nalézá se státní právo naše. Aby ale ono stalo se politickým činitelem nějakým a aby programmu, který o ně opírati se chce, se rozumělo, bude potřebí, státní právo konkretní formou přiodíti a nějakou definici aktualního obsahu jeho podati, což posud všechny strany opomenuly. Uskutečnění státního práva asi pošinuto jest do daleké ještě budoucnosti a proto potřebí jest prozatím připravovati půdu pro ně a toho, čeho teď už je možno, kus po kuse dobývati. Třeba jest pracovati k rozšíření autonomie zemské, vždy majíc na zřeteli jako poslední cíl sloučení všech tří zemí svatováclavských v jediný státní celek s ústředím v Praze. Jest třeba, kde se příležitost naskytne, dobývati předmětů pro zákonodárství zemské a nikoliv, jak to Mladočeši činili, vzdávati se i těch málo, které mu patří (n. p. organisace soudní) dle samé nynější ústavy nebo pracovati na zřejmé sesílení centralismu (viz rozpočty ústřední). Jest potřebí připravovati v lidu půdu pro porozumění státnímu právu, pracovati k jeho uvědomění, ano leckde i k mravnímu povznešení jeho. Rozšíření vzdělání musí býti prvním, hlavním a nejbližším cílem každé české politiky na dohlednou dobu. Pro kulturní potřeby národa musí každý vlastenec i poslední groš obětovati. Musíme vymaniti odvislost naší vědy od vědy německé, jako jsme svou krásnou literaturu a umění své z jejich vlivu vysvobodili. Můj náhled je: chceme-li rovnoprávnost s Němci, té nebude dříve, až se přestaneme od nich učit; chceme-li panství nad Němci, to bude ihned, jakmile oni se počnou učit od nás. Při tom nesluší zapomínati na hospodářské naše potřeby a zájmy, je třeba pracovati k odstranění naší odvislosti od německého

kapitálu, hlavně od kapitálu bankovního nahromaděného v ústředí (ve Vídni). Že národohospodářská organisace česká je prabídná, o tom je v národě jen jeden hlas. I v tom oboru bude nejlepším prostředkem školské prohloubení, které i do nejširších vrstev lidu zaneseno býti musí.

2. V království Českém.

V Čechách jest třeba mnohého doháněti, v čem náš národ i proti samé německé menšině v zemi je ještě pozadu. Jest to zase ponejvíce obor školský, hlavně ale obor školství průmyslového a odborného. Je nám třeba vysokého učení zemědělského a zvěrolékařské školy. Jsme ale též v ohledu blahobytu hmotného za Němci pozadu a tu každému mimoděk připadá smutný osud našich menšin v uzavřeném území, o jejichžto právní ochranu cestou zákonnou se postarati je z hlavních úkolů našich. Že finance království Českého nalézají se ve stavu významu a slávě téhož nikterak neodpovídajícím, je všeobecně známo a náprava v tom směru velenutná. V té příčině nedostvá se dokonce konkrétních návrhů; připomínám návrh na přenechání přímých daní zemím. Pak bude lze i nedůstojné bídě učitelstva odpomoci. Že k povznešení zemského blahobytu zapotřebí je podpory různých hospodářských projektů, jako splavnění Vltavy, zřízení kanálu Vltavsko-Dunajského, je též všeobecně známo; zapotřebí je i pracovati k zřízení „Velké Prahy“, aby toto město konečně dosáhlo významu, který mu jako hlavnímu městu historicky tak slavného a významného království Českého náleží; obzvlášť bude musiti býti zanecháno úmyslné zanedbávání Prahy ústředními vládami u porovnání s Vídní. Jelikož Čechy musí býti ostatním zemím českým vzorem na dráze pokroku k lepšímu, musí odtamtud i dobrý příklad pocházeti k šíření vyššího, vznešenějšího a správnějšího nazírání na věci české; a proto zapotřebí jest tam především zanechati všeho úzkoprsého zemského partikularismu, territoriálního separatismu a lokálního patriotismu.

3. Na Moravě.

Na Moravě musíme především vybojovati pro sebe sněm, dostati do rukou samosprávu zemskou; potřebí je tam velenutně okresních zastupitelstev; jest dále zapotřebí

zlomiti tam moc veškerých „vedlejších vlád“, které si tak rozsáhlý, ničím neodůvodněný vliv na národní osudy země osobují; potřebí je zlomiti nepřirozenou nadvládu německou v množství českých našich měst; k tomu prostředkem jediným jest podlomení nepoměrné moci moravského židovstva v životě politickém, kdyby to nešlo jinak, třeba prováděním hesla: svůj k svému. Bude třeba zamíchati vyšší byrokracií v zemi, naskrz duchem a tradicemi centralisticko-germanistickými proniknutou; bude třeba postarati se, aby český živel v široké masse úřednictva nebyl zastoupen tak zahanbující inferiorní menšinou, jak tomu skutečně jest; za tím účelem bude třeba — což ostatek jest i účelem samo o sobě — postarati se o povznesení a rozšíření českého středního školství v zemi, aby toto v náležitý poměr uvedeno bylo k protežovanému německému školství, prozatím aby tomuto aspoň na roveň postaveno bylo. Velenutným je pro Moravu založení české university v Brně, jejížto zřízení přispěje zajisté i k očistění tohoto hlavního města Moravy od tamního falešného nátěru německého, zkrotí poněkud puchýřskou zbujnost tamních kapitalistických velmožů, zároveň hlavních to sloupů germanisace brněnské a dovede městu snad dokonce připraviti osud, že přestane býti „předměstím Vídně“ a jedním z hlavních pilířů germanisace rakouské vůbec. Je zajisté těžko domoci se trvalé nadvlády v zemi, nebudeme-li míti hlavní město v rukou svých.

Na Moravě jest též velice široké pole pro místní, drobnou práci. Germanisace minulými staroústaváckými vládami provozovaná, které ve své bujnosti neostýchaly se dokonce hlásati, že Morava (země ze $^3/_4$ česká!) nesmí býti „poslovaněna“, zažrala se hluboko do kostí obyvatelstva a národní uvědomění v zemi je na velice nízkém ještě stupni, hlavně u širokých mass obyvatelstva. Pro rovnoprávnost v zemi není učiněna ještě ani polovice toho, co v Čechách, rovnoprávnosti rozumí se tam všude tak, že čeština v německých krajích nemá žádného místa, němčina však že všude i v ryze českých krajích, má přední místo. Nevím, je-li na Moravě nějaká státní veřejná budova, která by měla český nápis napřed, i kdyby to bylo v kraji nejčeštějším. Na Moravě najdeme dokonce ryze české vesnice, před kterými stojí ohlašovací tabule: Land Mähren, Bezirk . . . Gemeinde . . . a pak teprv české udání; anebo je aspoň německé udání na druhém místě. Jest ještě velice

mnoho obcí, které se na jednojazyčné tabule nezmohly. Na takové a množství podobných nešvárů narazí navštěvovatel Moravy při každém kroku. Jakého pak divu, když na Moravě se pěstuje všude úzkoprsý partikularismus zemský a místní! Jest potřebí pracovati k těsnějšímu přilnutí země ke království Českému a to hlavně navazováním častých přátelských společenských styků.

9. Ve Slezsku.

Slezsko je naším největším bolestínem. Tam je potřebí největší a nejnalehavější nápravy. Tam musí začínati práce národní od prvopočátku, od zárodků, tam jsme dnes teprv při počátcích obrození, jaké jsme zažívali v Čechách na počátku našeho století. Ve Slezsku musíme dobývati dokonce teprv naše národní školství české, musíme k tomu pracovati, aby nám naše děti již v národní škole nebyly násilně germanisovány. Středního školství může se slovanská většina v zemi vůbec domoci jenom svépomocí; svépomocí založeny byly oba jediné ústavy slovanské ve Slezsku, ze kterých naše opavské gymnasium už je sestátněno. Německá menšina v zemi má za to kolem 10 škol středních, skoro samých státních.

Ve Slezsku nemají na posměch ústavou zaručené rovnoprávnosti občanské a národní jazyková práva slovanského obyvatelstva při úřadech žádného průchodu ani v zevním úřadování. Bude třeba odstraniti tam základní omyl, ve kterém se nalézá celá německá byrokracie v zemi, jakoby úřady ve Slezsku byly jen monopolem a sinekurami německých synků, jakoby tu byly jen pro dobré a teplé zaopatření těchto a jakoby tam vůbec lid byl pro úřadnictvo a ne naopak a jakoby práva občanů, hlavně jazyková, byla hříčkou v rukou zpupné hierarchie byrokratické. Bude třeba, aby stalo se na příště nemožným zasahování zahraničných mocí do našich vnitřních záležitostí, pracovati k tomu, aby slezské části vratislavské diecese byly z této vyňaty a částečně k Olomouci, částečně ke Krakovu a částečně snad i k Praze přivtěleny. Velenutná jest drobná práce po celém slovanském venkově slezském, ještě více ale v městech v zemi; obzvlášť v posledních bude třeba vůbec ledakde buditi teprve zárodky nějakého národního uvědomění; je třeba rukou svépomocnou zakládati si národní školy (jak se to teď ve

Frýdku podniká), buditi český společenský a zábavný život, starati se o zakládání knihoven po zemi, podporovati žurnalistiku v zemi a pomáhati spolkům tamnějším všemožně; zřízení českého učitelského ústavu v zemi je palčivou a naléhavou otázkou, neméně důležitým je zakládání hospodářských a odborných škol. I pro povznesení blahobytu hmotného v zemi třeba je velice mnoho podniknouti: bude třeba hleděti naši půdu vymaniti z cizáckého velkokapitalismu; musí se čeliti systematickému podrývání půdy naší nám pod nohou a odnárodňování našeho dělnictva a dětí jeho; ba i proti kořalečnímu moru musí se ve Slezsku ještě zakročiti. I k sněmu slezskému, na kterém slovanské majoritě 52% obyvatelstva je milostivě dopřáno místo právě šesti zástupcům z 31, bude třeba zřetel obrátiti, aby křivda, která se tam páše na rovnoprávnosti národní, byla odčiněna; bude třeba dobře všimnouti si germánské zpupnosti toho sněmu s jeho protesty proti každému ždibečku rovnoprávnosti, s jeho odsuzováním slovanských „štváčů“, t. j. vlastenců pro ubohý lid v zemi se obětujících, s jeho šílenými návrhy na odstranění veškerého českého úřadnictva ze země (jelikož se v něm spatřuje nebezpečné ohnisko národního uvědomování slovanské části obyvatelstva), s jeho vnucováním německé úřadní řeči obcím a pod. návrhy a usneseními. Jako průprava a první krok na dráze k budoucímu státoprávnímu uspořádání bude třeba postarati se o těsnější přimknutí Slezska k Moravě ve většině odvětví státní správy nebo úplné sloučení obou zemí v ohledu správním i zákonodárném.

IV. Co dále?

Není vlastně úkolem obžalovacího spisu vyšetřovati cíle budoucí politiky české. Chci se nicméně této úloze podrobiti. Mohlo by se mně říci: snadno je kritisovat a posuzovat a odsuzovat; ale tíže jest dobrou radou napomáhati, politice z kolejí vyšinuté opět pravou dráhu ukázati. Ani tomuto nad jiné obtížnému úkolu nechci se vyhnout.

Myslím, že česká politika musí se opět vrátiti k opuštěnému stanovisku státoprávnímu. Státní právo však, se kterým posud vždy se hrálo tolik na schovávanou, třeba bude jednou konečně definovat. Nemá-li státní právo naše býti jen nemožným reaktivováním středověkých feudálních řádů a má-li zároveň býti více než pouhou historickou vzpomínkou, má-li tedy na sebe vzíti ráz útvaru moderním poměrům přiměřeného: tož může míti dle mého soudu jen jediný obsah; bude sestávati ve sloučení všech tří zemí našich v jediný státní celek se společným sněmem a se společnou ústřední vládou v Praze. Musí to býti samostatný stát a obyvatelstvu jeho musí se dostávati zvláštního státního občanství; zemské hranice mezi všemi třemi zeměmi musejí padnout právě tak jako padly teriotoriální hranice mezi Uhry a Sedmihradskem. Ač pak České království bude státem samostatným, nebude přece státem osamoceným, nýbrž bude státem v rámci říše rakousko-uherské nebo třeba i pouze říše rakouské. Na dualistickém zřízení říše nemuselo by se tím upravením nic změniti; i svazek království Českého s ostatními zeměmi nynější t. zv. Cislajtanii tvořícími nemusí nikterak přerušen býti; pro společné všem cislajtánským zemím záležitosti může říšská rada dále trvati a rovněž i ústřední vláda; ale uspořádání Rakouska bude pak museti spočívati na základech federativních, to jest spojí se, co k sobě náleží,

v celek; Halič s Bukovinou bude tvořiti jeden celek, Krajina s jižním Štýrskem, s částí Korutan a Přímoří též celek, alpské země německé mohou se též v celek sraziti; podobný celek zřídí se z vlaských částí mocnářství; Dalmacie může se připojiti k trojjedinému království. V tom seskupení celků bude stát český jednou takovou skupinou. Rozdíl proti nynějšímu stavu bude pak jen ten, že český stát (jako ostatní skupiny) bude míti valně rozšířený obor kompetence a že zastupitelstvo do společné říšské rady bude vysílat ze svého sněmu.

Vím, že tento projekt bude se zdáti na první pohled podivným. Týž jest také jen pouhým náčrtkem a potřebuje ještě hlubokého a důkladného propracování. Přece se mi zdá, že je to jediná forma, pod kterou všem zdánlivě nesrovnatelným zájmům účastníků dá se vyhověti. — Předně: Ačkoli by Němci, kdyby český národ hořejší návrh všeobecně přijal za svůj, strhli strašný pokřik a divoce by láteřili, myslím, že by oni měli více příčiny, než kdo s návrhem oním se spřáteliti. Neboť přistoupení od Němců naň pokládám za podmínku, pod kterou jedině přistoupiti můžeme my na požadavek německý, jenž tvořil hlavní obsah punktací, totiž na administrativní rozdělení vlasti. Ano, pokládám za to, že když budeme míti svůj stát český, jednotu všech tří našich zemí, pak nebude překážky a obavy, svoliti k rozdělení vlasti v část německou a českou, ovšem jen za administrativními účely a jen pro všechny 3 země společně; myslím, že pak rozhraničení bude dokonce i nám na prospěch, neboť domnívati se, že bychom snad Němcům kus z toho, co oni za uzavřené území pokládají, urvati mohli, je bláhovým. A obava z toho rozhraničení byla by pro nás tak malou, že bychom opět Němcům nabídnouti mohli k vyplnění pověstný bílý list. Nechť to Němci uváží, že my za jiných podmínek k žádanému od nich rozhraničení nikdy přistoupiti nemůžeme. — Dále: projekt hořejší je jedině způsobilým prostředkem k správnému a uspokojivému řešení jazykových otázek našich. Otázky ty staly by se pak základním zákonem státu českého, kdežto dnes nemůžeme ani z hádek kompetenčních vybřednouti.

Příslušnost říšské rady nechceme uznati my (ačkoliv zcela nedůsledně příslušnost vlády říšské při tak zv. jazykových nařízeních uznáváme), příslušnost zemských sněmů nechtějí uznat Němci a rakouské vlády. Nad to

kdyby se i všeobecně příslušnost zemská uznala, tož bychom si dovedli dekretovat rovnoprávnost jedině snad na sněmu českém. Prosím ale, aby se uvážilo, jak by ta jazyková úprava vypadla na sněmu moravském a slezském s německými jejich většinami ani nemluvě o osudu našich jihoslovanských spojenců, jak ti by při tom pochodili. — Za třetí: Slovinci nejsou dnes právě největšími přívrženci našich státoprávních snah a mají pro to dobré důvody; bojí se, že bychom je mohli vymohše sobě, čeho žádáme, opustiti. Proti tomu je zas jediným prostředkem hořejší návrh, který by Slovince uspokojil, protože zahrnuje v sobě společné od nich požadované federativní upravení Rakouska na základě po výtce národním šetře při tom historicko politických individualit co nejvíce.

Konečně: jen při upravení jak je navrhuji, je možné rozšíření zákonodárné příslušnosti (nebo jak se tomu též špatně říká autonomie) zemské; neboť kdyby se dnes přivolilo k takovému rozšíření, není pochyby, že by se na všecky země muselo vztahovati rovně; k rozlehlé Haliči a k staroslavnému království Českému pravě tak a stejně jako k Vorarlberku a Slezsku. Nu a nebude přece pochyby, že takovou míru rozšíření příslušnosti zemské, jako prv jmenovaným oběma královstvím, nelze zároveň uděliti posledním zemičkám rakouským s jejich domáckými lokálními sněmíky; jakož jisto jest, že se zase s oním rozšířením, které by takovým zemičkám povoliti se mohlo, velké naše země spokojiti nemohou.

(Zabaveno.)

Přiznávám, že návrh mnou tuto jen zcela povrchně provedený jest nemálo abstraktní a neobvyklý, že potřebí je pomalu teprve ho prohlubovat (otázka menšin na př. je při něm velice obtížná) a s ním se smiřovati a že uskuteč-

nění jeho, kdyby byl celým českým národem přijat, pošinuto by bylo asi do dálné budoucnosti. Avšak to dle mého náhledu neškodí, jen když majíce tento konečný cíl na zřeteli vždy účelně k jeho uskutečnění bychom pracovali. Prozatím bude třeba, ty různé nepřirozené tvrze německé na Moravě a ve Slezsku pobourati a v národě českém půdu pro takový plán připravovati a urovnávati; dnes půda ta připravena ještě není; ba neokázali jsme se býti ani dosti zralými pro sama ta jazyková nařízení. Na Moravě ku př. vrchní soud nechce uznat platnost češtiny ve vnitřní službě (v osobních, manipulačních a pod. věcech), a co jsme v té zemi dobyli v jazykovém ohledu přes to, že nařízení pro nás znějící máme? Nic. Rovné právo naše rozbilo se jednoduše o odboj jednoho úřadu. A přece kdyby úřadnictvo a široké vrstvy lidu o provedení práva toho byly se energicky zasazovaly, musilo se dnes provádět. Tu nelze všecku vinu svalovati na poslance, jak to u nás obyčejně zvykem arci pohodlným bývá; když někdo netroufá si něco podniknouti, což jest jeho věcí, svalí to na poslance, že ten má povinnost mu toho vymoci; jakoby poslanci byli u nás všemohoucími a představovali hromosvod pro všecko. V takové logice jeví se u nás také kus té naší politické nezralosti. To mají Němci zcela jiné a lepší názory o rozdělení povinností mezi vládou, národem a poslanci. Poslanci mohou vymoci nařízení nějaké, ale chuť a ochotu v lidu, užívati toho nařízení ve svůj prospěch, stvořiti nemohou. Bez tohoto činitele pak ovšem musí nařízení zůstat prázdnou literou. Němci strojili proti jazykovým nařízením odboj. Jsem zvědav, co by se stalo u nás, i v samém království Českém, kdyby dnes nastala úprava jazyková nám nepříznivá. **Půda** tedy musí se napřed upraviti.

Co se týče otázky, kterak toho našeho státního práva dobyti, tož jsou možnosti dvě: buď nabudeme ho rázem, anebo budeme ho dobývati po troškách. Na cestu první pomýšleli Staročeši a proto důsledně prováděli po 16 let abstinenci na říšské radě, čekajíce na uskutečnění státního práva. Čekání bylo marné a proto obrátili se Staročeši k cestě druhé. Z počátku šlo to dobře, pak to šlo dolů s drobečkovou politikou a skončilo to s punktacemi; stejnou cestu nastoupili pak Mladočeši, ale mnohem sráznější; jakmile se dostali k vládě, počali etappami a zároveň ihned i končili jazykovými nařízeními. Základní chybou toho politického postupu Staro- i Mladočechů bylo, že pustili

ve své politice ze zřetele státní právo a že místo k soustavnému podlamování pracovali k sesílení centralismu (ohledně Mladočechů je pro to v přítomném spisku podáno dokladů dosti). Toho bude se museti každá příští česká politika vystříhat, která též cestou druhou bude chtíti se bráti. Sám myslím, že za dnešního rozpoložení normálně jen po cestě druhé, t. j. dobýváním části po části, k našemu státnímu právu spěti můžeme; cestou první lze ho dobyti snad jen za mimořádných poměrů, hlavně po nějakých příznivých pro nás katastrofách zahraničních nebo mezinárodních.

Abychom tedy mohli pokračovat na dráze dobývání kusu po kusu našich práv, musela by se říšská rada, státi opět dělnou. Vždy ještě je lepší ta říšská rada, než dnešní absolutismus. Absolutismus nám naše státní právo, to asi je jisto, sotva bez zevnějšího donucení uštědří. Na říšské radě ale můžeme provésti pádný a očividný logický důkaz nemožnosti centralistického zřízení pro Rakousko, i kdyby sebe více zakořeněn byl náhled, že ústava nynější se vžila. Z polovice ten důkaz provedli teď už Němci sami. Státní právo může býti jen konstitucionelní; rámec absolutistický na ně se naprosto nehodí. Snad my z dělnosti říšké rady měli bychom větší prospěch, než sami Němci a mělo by nám více než těmto na tom záležeti, aby parlament opět dělným se stal; ačkoliv naše práce na něm nikterak by nesměla býti podporovací nebo sílící, nýbrž podlamující a to ne snad násilím, ale docela klidně, prostým, logickým demonstrováním ad oculos neudržitelnosti centralismu u nás. Jest tedy pochybeno z naší strany, přímo brániti říšskou radu proti Němcům, když ji sami boří, místo co bychom k tomu klidně přihlíželi; není ale odůvodněno, abychom zabraňovali opětné dělnosti říšské rady; a když zase dělnou se stane, musíme ne bláznovstvím, jako Němci, ale neúprosnou logikou skutků dokazovati, že je to zřízení dnes už nepřirozené a že nutno nahraditi je jiným zřízením ústavním, které, jak se rozumí, nemůže býti jiné, než federativní, zároveň pak musíme hleděti dobývati sobě po troškách práv nám náležejících, kde k tomu příležitost se naskytne. Tak třeba se připravovat na naše státní právo. A kdyby to mělo trvati i několik desítiletí, než k němu dojde, což na tom, když pak jen tím pevnějším bude! Jen když mezitím ten cíl náš nikdy ze zřelele nespustíme!

Jelikož tedy my máme tisíc příčin, absolutismu více

se obávati, než Němci; jelikož pro změnu ústavy v přítomné době nejsou žádné čáky; jelikož pro takovou změnu ani půda dnes připravena není a jelikož každá změna dnes by musela býti jen kusou a nedokonalou (sáhnouti n. p. dnes opět k obeslání říšské rady skrze směmy pokládal bych za zpátečnické a pro nás úplně neprospěšné): nezbývá nám, než abychom nekladly žádných překážek dělnosti říšské rady. Za podmínku toho prohlašovali Němci vždy zrušení jazykových nařízení a rozumně také více žádati nemohou, neboť jen tato byla příčinou jejich obstrukce. Ovšem že Němci dnes už veštvali se do takového stupně šílenství a zuřivosti, že sami asi už nevědí, co chtějí, a kdož ví, zdali na dlouho se zrušením jazykových nařízení se spokojí. Avšak to pak nebude už více naše starost. Pro nás jest tu jen otázka: svolit ke zrušení jazykových nařízení nebo nesvolit? Myslím, že svoliti můžeme, s tou podmínkou totiž, pakli zároveň všecka jiná stará jazyková nařízení se zruší. Tomu Němci, kteří stojí na stanovisku, že úprava jazykových poměrů nařízeními je neplatná, nemohou odpírati. My takto nic neztratíme, neboť stav, jaký jazykovými nařízeními stvořen byl, jest jen stavem zákonným. Nebude-li tu žádných rušivých nařízení, bude třeba, přesně dle zákonů vykládat a pak nemůžeme majíce na své straně čl. 19. stát. zákl. zák. o rovnoprávnosti národní, ničeho ztratiti z naší dnešní državy jazykové, která skutečně prostě jen rovnoprávnou je, v zevní i ve vnitřní službě. Pro král. České máme ostatek v tom směru již rozhodnutí nejvyššího soudu nám příznivé, o zákon, t. j. o odpověď císaře Ferdinanda na svatováclavskou petici se opírající; není třeba ničeho více, než aby to rozhodnutí důsledně zachováváno bylo. Na Moravě, jak jsem měl příležitost několikrát už poznamenati, přes všechna jazyková nařízení ve vnitřním úřadování posud půdy jsme téměř nedobyli pro odpor vyšší byrokracie v zemi té a tedy tam také mnoho ztratit nemůžeme. A ve Slezsku konečně bylo by pak nutno, jelikož by odpadla jediná opora, kterou tamní němečtí byrokraté své výhradně německé úřadování odůvodňují, zastaralé Bachovské nařízení totiž z r. 1851, sáhnouti konečně k nenáviděnému čl. 19. st. zákl. zák. z výkladu, čímž zevní rovnoprávné úřadování spíše ještě v život vejíti by mohlo, než pochybenými, problematickými a málo upřímně míněnými jazykovými „nařízeními“, jako jest posléze pro tu zemi vydané. Takový by byl stav po zru-

šení všech jazykových nařízení a bylo by jen třeba, před svolením k tomu zrušení zajistiti si bezpodmínečný souhlas budoucí vlády s tímto výkladem a ochotu téže, ve vlastním oboru (manipulačním) zásadám tu vyloženým zjednávati průchod; ochota úřadnictva dostavila se pak po dobrém příkladu vlády sama sebou. Bylo by pak ovšem třeba dáti garancii i na to, že se k jiné zákonné úpravě jazykové bez našeho svolení nepřikročí. Za to by nám bylo možno, dobývati jiných úspěchů rozumovými eteppami, v první řadě obrátiti zřetel k zanedbaným poměrům slezským a moravským a tam naši posici posilňovati. Snad takto unikneme změně nynější soustavy a rozpadnutí se pravice, záleží-li nám na této. Však tento projekt platí jenom pro nejbližší budoucnost, neboť mám přesvědčení, že pravice ve svém složení (tak jako svého času koalice) dlouho se neudrží; to nám ostatek nemůže býti na závadu, neboť nám Čechům posud v opposici vždy lépe svědčilo, než při vládní míse; bude-li se nám dařiti jen z polovice tak dobře v opposici, jako se Němcům teď dařilo v jejich obstrukci, můžeme býti svrchovaně spokojeni.

Jest jen ještě otázka, pokládají-li se nynější mladočeští zástupcové české politiky za legitimované, svolitii k zrušení jazykových nařízení, na které jako na jedinou kartu vsadili celou svou existenci a politickou reputaci. V tom směru jim na svědomí sahati nechci a nemohu, než raditi, pakli se k tomu kroku za oprávněné nemají, aby složili své mandáty a vyžádali si rozhodnutí národa a podrobili se soudu, na který je právě volám.

Ceterum censeo, rem publicam bohemicam esse restituendam.
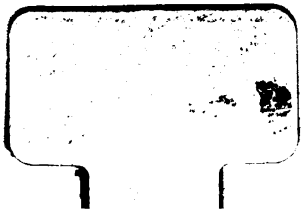
Knihtiskárna Viléma Svatoně na Král. Vinohradech. — Nákl. spisovatele.